

Auhinna 33

57-1336

634

Andmeid terwishoidlistest oludest
Tallinnas.

1930.
Tomborg August (Guslaw)

Moto: „See Rao“

1. XII. 1930. a. tunnustatud

III auhinna väärtuseks

Antor: stud. jur. Gustav

Tornberg

Tornberg
Tartu ülikooli Sekretär

Andmeid tervishoidlistest oludest Tallinnas.

1930.

A. C.

7908.

saadeti esirögustatud Rõigi Statistika Keskbüroo andmeid.
Loodan, et käesolevas töös läbitöötatud materjal on võimeline
olema selgumiseks, mis seni saadatud Tallinna teravilja
olude kohta sealjuures olgu tähtsusega, kuid läbitöötamine
võib vastavalt tähtsusele ja kahtlusele.

Sissejuhatuses

Lähtudes antud kirjatöö pealkirjast on ^{käesoleva} püütud Tallinna
teraviljaolude valgustada kõige olulisemate statistiliste mater-
jalide põhjal. Nii ühe kui teise peotüki käsitlemisel teatud asjaolu
vältimises on tugenedud vaid statistilistele andmetele. Hüpoteetilised
arvamusel pünduvad peaaegu täiesti. Igat küsimust on käsitletud üldise
teraviljaolukorra raatepunktilt, tungimata äärmistesse detailidesse. Seetõttu
pündub esitatud töö ^{vast} (hõlmas teaduslik põhjalikkus). Et teatud
küsimuse põhjalik käsitletus nõuab eriuurimust, mida aga käes-
oleva teemaga ühesandeks ei saa. Kuid ka käesoleva töö
paljus küsimusis on ära kasutatud kõik senini Tallinna kohta
publitseeritud värskem materjal.

Pealeliikotena on kasutatud Rõigi Statistika Keskbüroo ja
Tallinna linna Statistika Büroo sellekohaseid andmeid.
Sünnuures peab aga tähendama mõningate raskuste
mainitud andmete kasutamisel. Nimelt esimesena maini-
tus väljandeks on teraviljaolude käsitamisel väljaminevus
külmikliku ulatuse printsiibist. Viimased omakorda on pub-
litseeritud pea eranditult täiesti toormaterjalina tegeusearu-
annete vormis. Pealegi lähivad mõlemad mainitud allikad paljudes
ühedes ja samades asjaoludes omavahel lahku. Nii tuli kõik
materjal enne kasutamist võtta valju kriitika alla.

Enamik andmeid tuli uuesti ümber kohandada, võrdlus-
kõlblikkuseks teha ja uuendada värskete andmete juure-
hooldamise teel.

Linna rahvastiku ja rahvastikuga ühendusesseisvate
sotsiaal-teraviljaolude küsimustes on püütud kindlat ^{pidada} joont
territoriaalsest põhimõttest. Seetõttu on andmete valik kas

sageli esõigustatud Riigi Statistika Keskbüroo andmeid.
 Loodan, et käesolevas töös läbitöötatud materjal kui ainuke sel-
 lane oma väärtuselt, mis senini kogutud Tallinna tervishoiu
 olude kohta, sealjuures oles^{ühik} värskeim, leiab läbitöötamise
 raevale vastavat tähelepanu ja kasutamist.

Siin on

tutor.

Siin on

Siin on

1. Lõuna geograafiline üldine ja maakart	4
2. Lõuna geograafiline üldine ja maakart	5
3. Rehvastite üldine	6
4. Rehvastite demograafiline üldine	8
5. Rehvastite sotsiaalne üldine	10
6. Rehvastite sotsiaalne üldine	12
7. Rehvastite	13
8. Rehvastite	14
9. Rehvastite	16
10. Rehvastite	18
11. Rehvastite	21
12. Rehvastite	28
13. Rehvastite	30
14. Rehvastite ja demograafiline	33
15. Rehvastite sotsiaalne	39
16. Rehvastite sotsiaalne	42
17. Rehvastite sotsiaalne	44
18. Rehvastite sotsiaalne	53
19. Rehvastite sotsiaalne	57
20. Rehvastite sotsiaalne	60
21. Rehvastite sotsiaalne	64

Sisurõrd.

Sissejuhatuses.

Lhk.

1. Linna geograafiline asend ja maala.	4.
2. Meteoroloogilised tingimused.	5.
3. Rahvastiku üldaru.	6.
4. Rahvastiku demograafiline koosseis.	8.
5. Rahvastiku sotsiaalne koosseis.	10.
6. Rahvastiku etniline koosseis.	12.
7. Shkellamus.	13.
8. Sündmus.	14.
9. Surnult sündid.	16.
10. Hordid.	18.
11. Üldine surevus.	21.
12. Pirmalaste surevus.	28.
13. Surma põhused.	30.
14. Ravitus - ja temperatuuritred.	33.
15. Temperatuuri personaal.	39.
16. Kartserirõugete-paneer.	42.
17. Kõrgehaigused.	44.
18. Sügahaigused.	53.
19. Kõrgehaigused.	57.
20. Kõrgehaigused.	60.
21. Kasutatatud allikate loetelu.	64.

Linna geograafiline asend ja maaala.

Tallinn asub samannimiselise lahe ääres $59^{\circ}24' - 59^{\circ}28'5''$ põhja laiusel ja $5^{\circ}29'5'' - 5^{\circ}41'$ lääne pikkusel all. Linna ümbritsevad sise-maa poolt Pirita jõgi, Lasnamägi, Ülemiste, Sinsed ja Nõmmemäed.

Suurem osa linnast asub madalikul. Südalinnas kohtame aga kahte kõrgendikku. Need on Toompesa 49,1m. ja Toonmägi 30,9m. üle mere pinna. Raekoja platsi pind ulatab 13,9 ja Venetung raud 5,3m. üle mere pinna. Kõrgemaks kohaks linnas on Lasnamägi, kuni 53,3m.

Mere rallas on lausik, väljapaistvad Maarimägi mäealune järvik osa.

Maapind koosneb osalt mudase liiva, osalt puhta liiva, kui ka mitmet liiki savi ning siltumistest lubjakivikihtidest. Kõvale jättes kõrgendikke tuleb põhjavesi välja juba 1-2m sügavusel.

Terve linn on jaotatud 7 jakku.

I	Vaiksalis tegune linna osa	898,20 ha
II	Narva maantee raioon	566,80 "
III	Tartu " "	2092,80 "
IV	Pärnu " "	1.155,40 "
V	Paldiski " "	926,50 "
VI	Südalinn raioon	119,90 "
VII	Sadamalinnajagu	65,40 "
	Kokku linna pindala	5825,00 ha

Meteoroloogilised tingimused.

On kindlaks tehtud, et kliimatilised ja meteoroloogilised tingimused inimese tervisele teataval mõju avaldavad. Toome seepärast mõningad tähtsamad andmed Tallinna meteoroloogiliste tingimuste kohta.

Õhu temperatuur, õhu rõhkumme, absoluutne niiskus, pilvisus Tallinnas 1920-28.

	Õhu temperatuur °C			Õhurõhkumme.			Absol. niiskus.			Pilvisus		
	Kesk.	Maks.	Min.	Kella aeg.								
				7	13	21	7	13	21	7	13	21
1928	4,7	24,1	-20,1	754,9	755,2	755,2	6,1	6,4	6,0	7,9	7,4	7,1
1927	4,7	31,0	-23,5	755,1	755,3	755,4	6,2	6,4	6,2	7,6	7,4	6,8
1926	4,1	26,2	-27,3	755,9	756,2	756,2	6,0	6,2	6,0	7,2	6,9	6,2
1925	5,6	30,0	-19,8	753,1	753,3	753,3	6,4	6,6	6,3	7,2	7,4	6,5
1924	5,0	27,0	-24,1	756,1	756,4	756,3	6,4	6,6	6,4	7,7	7,2	6,8
1923	4,1	26,2	-19,8	753,7	754,0	754,1	5,9	6,0	5,8	7,5	7,3	6,8
1922	4,1	29,2	-21,8	753,8	753,4	754,0	5,9	6,1	5,9	7,5	7,5	7,0
1921	5,2	31,2	-24,4	753,0	755,1	755,0	6,0	6,1	5,9	7,1	7,1	6,2
1920	6,1	31,5	-23,3	758,0	758,2	758,2	6,4	6,4	6,4	7,7	7,2	6,9

Kasta keskmine temperatuur Tallinnas kõrgub $4,1^{\circ}$ - $6,1^{\circ}$ vahel C-grele. Temperatuuri maksimum 9a. kestel on olnud $31,5^{\circ}$, minimum $-27,3^{\circ}$. Õhu rõhkumme kõrgub $753,1$ - $758,2$. Absoluutne niiskus arvatud kella 7, 13, ja 21 ajal kõrgub $5,9$ - $6,6$ vahel. Pilvisus samadel kella aegadel $6,2$ - $7,9$.

Rahvastiku

üldaru.

Tallinn on pea ja ühtlasi suurim linn Eestis, ent rahvusoakelise mõiste järgi siiski mitte suurlinn, vaid pigemini väikelinnadele lähenev kesmine linn. Kõik Tallinn rahvastiku arvult mere naaberriikide pealinnadest näit. Helsingist loigi kaks ja Riiast kolm korda väiksem. Ühtlasi pole märgata Tallinnal sarnast kiiret kasvu, nagu eelpool tähendatud linnadel, öieti üldse on Tallinna kasv aeglane, eriti viimase kaheksa aasta jooksul.

Tallinna rahvastiku arvu liikumine 1930-1871a^{*)}

	1930	1929	1928	1927	1926	1925	1922	1897	1881	1871
Kõnnu	130.262	128.197	129.139	125.564	126.557	129.576	122.419	58.807	45.880	29.162
Mehed	56.781	55.724	57.983	56.772	58.033	60.280	55.680	27.697	21.874	13.231
Naised	73.481	72.473	71.156	68.792	68.524	69.296	66.739	31.110	24.006	15.931

60a. tagasi oli Tallinn rahva arvult õige väike, umbes Narva suurus, 29.162 elanikuga. Kümne aasta vältel, arvates esimesest rahvalugemisest 1871 a., kasvab linn keskmiselt 1600 in. võrra iga aasta järgneval 6 a. jooksul (1881-1897) on kasv vähem intensiivsem - ümearvult 700 el. iga aasta kohta. Kaheteistkümnenda sajandi esimesel veerandil (1897-1922) osutus aga kasv suurimaks keskmiselt 2600 inimest iga aastal sel ajal järgul.

*) Sletus rahvastiku arvu kohta.

Riigi Statistika Keskbiroo andmete 1922, 1897, 1881 ja 1871 a. arvud on rahvalugemise faktilise elanike arvu järgi võetud. 1925-30 a. arvud aga Tallinnas kokkusaatavate granuleeritud el. arvu liikumise andmete põhjal. 1922 a. hankiti rahvaarvu kõrgem määrt 128.545, mis oma iseloomult rohkem vastab ka 1925 ja edaspidiste aastate arvudele, sest rahvalugemise toimelpanekul pühade järgi 28.12.1922. l. paljudel momendil maal. 1929 a. viidi läbi el. arvu kontroll majaraamatute põhjal, mille tagajärjel el. arv osutus 3892 võrra vähemaks; vake on kantud 1929 aastasse, kuna öieti see vake on 1929-30 a. (eriti vist 1928), oskul tekkinud, mis pärast nende aastate arvude tulemus^{õieti} põhendab.

Viimase ettepaneku võiksime võtta 28 XII 1922 kuni 1. jaan. 1930. Tõhendamisel ja. joonkul pole Tallinna rahvastikul olnud märkimisväärset kasvu. Havalik rahvas-
 tiku arv oli 28 XII 22-128 545. 1930a 1. jaanuaril-130.262. Kasv 7 viimase aasta
 joonkul seega ainult 1717 ehk 1245 aasta kohta. Kuna Eesti linnade rahvastik
 spa aastaga silmatorkavalt kasvab, siis Tallinna osa selles pole märkimis-
 väär. Küll aga peab siin puures tõhelinepanu juhtima Nõmme rahvasti-
 kule, millele pea täielikus siltuvuses Tallinnast. Nõmme rahvastik
 on kasvanud vaadeldaval ajajärgul ligi kolmekordseks. See ja. joonkul
 7-8000^m ulatuv kasv tuleb aga kaudselt Tallinna arvele kanda. Tähe-
 dab, kui vaadelda Tallinnat koos Nõmmeaga, siis lüüakse mere oludest sõltu-
 lemisi tõhusa kasvu, kuigi mitte ^{ni suure} ~~sel määral~~, nagu 1897-1922 aastatel.

Musi 212 524 231 242 241 25 25 22 23 24

Kui meile linnade rahvastiku kohta järele mõelda, siis on Tallinnas
 olnud aastatel 1897-1922 rahvastiku arv kasvanud 128 545-130 262 ehk
 1717 ehk 1245 aasta kohta. Kuna Eesti linnade rahvastik
 spa aastaga silmatorkavalt kasvab, siis Tallinna osa selles pole märkimis-
 väär. Küll aga peab siin puures tõhelinepanu juhtima Nõmme rahvasti-
 kule, millele pea täielikus siltuvuses Tallinnast. Nõmme rahvastik
 on kasvanud vaadeldaval ajajärgul ligi kolmekordseks. See ja. joonkul
 7-8000^m ulatuv kasv tuleb aga kaudselt Tallinna arvele kanda. Tähe-
 dab, kui vaadelda Tallinnat koos Nõmmeaga, siis lüüakse mere oludest sõltu-
 lemisi tõhusa kasvu, kuigi mitte ^{ni suure} ~~sel määral~~, nagu 1897-1922 aastatel.

Viimase ettepaneku võiksime võtta 28 XII 1922 kuni 1. jaan. 1930. Tõhendamisel ja.
 joonkul pole Tallinna rahvastikul olnud märkimisväärset kasvu. Havalik rahvas-
 tiku arv oli 28 XII 22-128 545. 1930a 1. jaanuaril-130.262. Kasv 7 viimase aasta
 joonkul seega ainult 1717 ehk 1245 aasta kohta. Kuna Eesti linnade rahvastik
 spa aastaga silmatorkavalt kasvab, siis Tallinna osa selles pole märkimis-
 väär. Küll aga peab siin puures tõhelinepanu juhtima Nõmme rahvasti-
 kule, millele pea täielikus siltuvuses Tallinnast. Nõmme rahvastik
 on kasvanud vaadeldaval ajajärgul ligi kolmekordseks. See ja. joonkul
 7-8000^m ulatuv kasv tuleb aga kaudselt Tallinna arvele kanda. Tähe-
 dab, kui vaadelda Tallinnat koos Nõmmeaga, siis lüüakse mere oludest sõltu-
 lemisi tõhusa kasvu, kuigi mitte ^{ni suure} ~~sel määral~~, nagu 1897-1922 aastatel.

Rahvastiku vanuseline koostis 1897-1922 a. %

	Kasvu			Tõel			Kasv		
	1897	1907	1922	1897	1907	1922	1897	1907	1922
0-6a	16,2	16,7	17,0	11,1	11,1	11,5	14,4	14,8	15,1
7-12a	14,7	14,1	14,5	14,7	14,7	14,7	14,5	14,5	14,7
13-19a	14,5	14,7	14,7	14,7	14,7	14,7	14,7	14,7	14,7
20-59a	14,1	14,1	14,1	14,1	14,1	14,1	14,1	14,1	14,1
60-a	14,9	14,9	14,9	14,9	14,9	14,9	14,9	14,9	14,9

1) Tõhendamisel ja. joonkul pole Tallinna rahvastikul olnud märkimisväärset kasvu. Havalik rahvas-
 tiku arv oli 28 XII 22-128 545. 1930a 1. jaanuaril-130.262. Kasv 7 viimase aasta
 joonkul seega ainult 1717 ehk 1245 aasta kohta. Kuna Eesti linnade rahvastik
 spa aastaga silmatorkavalt kasvab, siis Tallinna osa selles pole märkimis-
 väär. Küll aga peab siin puures tõhelinepanu juhtima Nõmme rahvasti-
 kule, millele pea täielikus siltuvuses Tallinnast. Nõmme rahvastik
 on kasvanud vaadeldaval ajajärgul ligi kolmekordseks. See ja. joonkul
 7-8000^m ulatuv kasv tuleb aga kaudselt Tallinna arvele kanda. Tähe-
 dab, kui vaadelda Tallinnat koos Nõmmeaga, siis lüüakse mere oludest sõltu-
 lemisi tõhusa kasvu, kuigi mitte ^{ni suure} ~~sel määral~~, nagu 1897-1922 aastatel.

Rahvastiku demograafiline

koosseis.

Sugude vahetuses tuleb rõhutada Tallinna rahvastikus naste tugev ja hilisemal ajal järjest suurenev ülevaade, nagu osutab allpool järgnevalt tabelist.

Sugude vahetused Tallinnas 1871-1930 a. %.

	1930	1929	1928	1927	1926	1925	1922	1897	1881	1871
Mehi	43,6	43,6	44,9	45,2	45,9	46,5	45,5	x)	47,7	45,4
Narsi	56,4	56,4	55,1	54,8	54,1	53,5	54,5	x)	52,3	54,6

Kui uskuda linna aadressbüroo poolt iganuulselts poliitserjaoskonnade andmetel koostatud rahvastiku arvu loetamise andmetel, siis peame eriti alla kirjutama naste osatähtsuse tõusu linna rahvastikus. Seerastu meeste % aga langeb 1925 a. alates järjekindlalt. 1929-30 a. loidus Tallinnas mehi 43,6% naste 56,4% vastu ehk 1000 mehe kohta 1294 nart. 1922 a. rahvalugemisel oli meeste naste vahetused Tallinnas oel 45,5:54,5, kuna ülevaade supade vahetused samal ajal võrdus nagu 47,0:53,0 ehk 1000 mehe kohta 1128 nart.

Väljaminees teirshoidlusest raatepunktid on tähtis rahvastiku demograafilise koosseisu peale sugude vahetuses uurida ka rahvastiku vanusloet koosseisu ja perekonnasessu. Seda kõnnust valgustavad alljärgnevad andmed.

Rahvastiku vanuseline koosseis 1881-1922 a. %.

	Kokku			Mehed			Narsed		
	1922	1897	1881	1922	1897	1881	1922	1897	1881
0-6 a	11,2	16,7	17,0	12,0	17,4	17,5	10,4	16,0	16,6
0-12 a	23,0	29,6	29,5	24,7	30,7	30,4	21,5	28,5	28,7
13-19 "	14,5	12,7	13,8	15,3	12,9	14,3	13,7	12,5	13,3
20-59 "	50,6	47,1	47,8	49,1	46,5	47,0	52,0	47,7	48,6
60-javannad	11,9	10,6	8,9	10,9	9,9	8,3	12,8	11,3	9,4

x) And toodud üles sõjaväelastega. Kui sõjaväelased maha arvata 1881 a. sõjaväelastega ja ilma sõjaväelasteta ^{arv} vahetuses alusel ^{mis liiki} jätaks õigeks meeste % 47,1.

Esitatud tabelis on toodud andmed eestlaste aastate rahvalugemiste järgi. Uuemaist vanuse andmeid rahjaks pole. Kuivõrra rahvastik vanuselt ^{praeguseks momentiks} ümber moodustunud, sellele kiisumusele saame vastuse alles järgmisel rahvalugemisel. Tabelis esinevate vanusrühmade on püütud valgustada väikelaste, noorlaste, keskealiste ja raskade osatähtsust rahvastikus, mis omakord kehtendab ülevaate saamist rahvastiku sotsiaalsest olukorrast. ^{Rahvastiku vanuslike koosseisu} Kõrgemusest eeskätt peab märkima ~~1922~~ väike laste 0-6a osatähtsuse langust 17,0% - 1881a, 11,2%^e - 1922a. Samuti 0-12a vanuse rühma osatähtsus on langenud. Märksa löusnud on keskealiste ja eriti sotsiaaltrahv raskade osatähtsus. Tõhendab rahvastiku oma koosseisult on tihedsti "vananenud", millele näitus mitte üks Tallinnas vaid kogu riigi sotsiaaltrahvalt rõhuks tuleb.

Rahvastiku perekonnaseis oli rahvalugemiste andmetel järgmine.

Rahvastiku perekonnaseis 1881 - 1922 a.

% rahva üldarvust x)

	Vallalised		Abielus		Lapsed		Lahutatud	
	1922	1881	1922	1881	1922	1881	1922	1881
Konnu	57,2	57,5	39,7	34,7	8,6	7,7	0,5	0,1
Mehed	53,5	61,3	43,5	36,3	2,5	2,3	0,5	0,1
Naised	49,2	53,9	36,6	33,3	13,6	12,7	0,6	0,2

Nagu andmetest ilmneb on vähenenud vallaliste ja suurenenud abieluliste osatähtsus rahvastikus.

x) 1897 a. andmed on võrdlusest kõige järele, kuna nendes sõjaväelased sees.

Rahvastiku sotsiaalne

koosseis.

Linna rahvastiku sotsiaalse koosseisu käsitleseta on raske asuda teaduslike tingimuste selgitamisele. Pealegi on rahvastiku sotsiaalne koosseis alaliselt liikuv, muutuv. Linna rahvastiku arvu kasvuga on kahtlematult muutunud ka rirmase sotsiaalne koosseis. Uuemad andmed linna rahvastiku sotsiaalsest koosseisust esotseeruvad 1922 a. rahvalugemiseist.

Tallinna rahvastiku ühiskondliku koostis 1922 a.

	Korrald.			Antirised			Passirised.		
	K	M	N	K	M	N	K	M	N
Perimehed alaliselt palgatud töölistega	5 071	2 524	2 547	1673	1488	185	3 398	1036	2362
Perimehed ilma alal. palgatud töölisteta	15 203	6 664	8 536	6428	4005	2423	8 775	2662	6113
Töölised ja teenijad.	67 127	30 505	36 622	37 329	22 842	14 487	29 798	7663	22 135
Ametnikud.	22 926	11 225	11 701	11 425	7835	3590	11 501	3390	8111
Vabariiklised.	1 476	505	971	887	343	544	589	162	424
Linna ühiskondliku koostis	10 616	4 254	6 362	7199	3304	3895	3407	950	2467
	122 419	55 680	66 739	64 941	39 817	25 124	57 478	15 863	41 615

Tallinna rahvastikust moodustavad perimehed alaliselt palgatud töölistega, antirised ühes töösuhetes passirisedega, 4,2% (antirised üksi 2,6%) Perimehed ilma alaliselt palgatud töölisteta - 12,4% (a. üksi 9,9%). Töölised ja teenijad 54,8 (a. ü. 57,5%); ametnikud 18,7% (a. ü. 17,6%); vabariiklised 1,2% (a. ü. 1,3%); linna ühiskondliku koostis 8,7% (a. ü. 11,1%). Nagu meil andmest ilmneb, kuulub suurem osa rahvastikust palgatööist (enamusest töölised ja teenijad) datavasse ühiskondlikku koostis, kuna sotsiaalselt enam soodustatud olukorda kuuluvate määr on võrdlemisi väike.

Tööstusharude järgi jagunes Tallinna rahvastu alljärgnevalt.

Tallinna rahvastu tööstusharudele kuuluvus 1922a.

	Kõrvald			Aktiivsed			Passiivsed		
	K	M	N	K	M	N	K	M	N
Põllumajandus.	1429	705	724	592	465	127	837	240	597
Tööstus.	47.036	22.388	24.648	23.149	15.807	7942	23.887	6581	17.306
Kaubandus.	16.541	7574	9027	8219	5189	3030	8322	2325	5997
Transport ja side.	13.537	7225	6312	5816	5073	743	7721	2152	5569
Lühikondline tegevus.	15.520	7239	8281	8367	5333	3034	7153	1906	5247
Majateenijad, vahelduva tööalaga ja mitmes tööstusharus tegevad.	16.302	5773	10.529	10.981	4356	6625	5321	1417	3904
Väljastpoolt toodud loomaharud.	7975	3288	4687	6130	2725	3405	1845	563	1282
Puudulikult ülesantud tegevusalaga.	4079	1548	2531	1687	869	818	2392	679	1713
	122.419	55.680	66.739	64.941	39.817	25.124	57.478	15.863	41.415

Töö suhtes aktiivsed ühes passiivsetega Tallinna rahvastumust olid tegevad põllumajanduses 1,2%; Tööstuses - 38,4%; Kaubanduses - 13,5%; Transport ja Side alal - 11,1%; Lühikondlises tegevuses 12,7%; Majateenijad, vahelduva tööalaga ja mitmes tööstusharus tegevad 13,3%; Väljastpoolt esitatud loomaharud ja puudulikult ülesantud aladel 9,8%.

On teada, et teivahordlised tingimused raskes tööstusharus pole ühesugused. Nii Tallinna suures tööstuses tegevate hulka asetab selle osa linna rahvastumust teivahordlusest halvemasse olukorda kui näst. maal põllumajanduses tegeva rahvastumust, kus õhu, valguse ja rahu tingimused hoopis teised. Sellest on teivahordlusest tähtis rahvastumust koosnes nii ühiskondlusest kui ka tööstusharudele kuuluvast.

Rahvastiku etniline koosseis.

1922 a. rahvalugemise andmetel osutab Eesti üldriiklik rahvastiku koosseis üsni homogeenseks. Eestlaste ligidus tõuelt 87,7%, venelasi 8,2%, sakslasi 1,7%, rootslasi 0,7%, juute 0,4% ja muud rahvused - lätlased, soomlased, leedulased, poolakad, ingerlased j.n.e - 1,3%.

Tallinna rahvastiku koosseisus ligidus muud rahvused rohkemal määral. Nõust kuulub 83,9% eesti rahvuse, muudest rahvustest oli venelasi - 6,2% (õieti 6,15%), sakslasi 5,7% (õieti 5,65%) juute - 1,6%, rootslasi - 0,7%, lätlasi 0,6%. Ülejäänud rahvused moodustasid 1,2-1,3%. Ehkki eestlaste määr Tallinnas mõne madalam üldriiklikust määra, siiski võime pidada Tallinnat rahvastiku koosseisult puht Eesti linnaks. ~~Helengors on näit. ainult~~ % soomlasi, ~~Prigas~~ % lätlasi, ~~Kassava~~ % poolakaid) Siinastorkal sakslaste suun % Tallinnas, nende määr on üli väline koma suurem üldriiklikust.

Kuid nagu andmed näitavad kasvab eestlaste määr Tallinnas iga aasta, kuna teiste rahvuste määr selle vastu kahaneb. Selleks võrdlusi minevusest.

Tallinna rahvastiku etniline koosseis x) 1871-1922 a. %.

	1922	1877	1881	1871
Eestlased	83,9	68,7	61,8	57,4
Venelased	6,1	10,2	10,9	11,3
Sakslased	5,7	17,5	21,8	34,4
Juudid	1,6	1,1	2,6	
Muud	2,7	2,5	2,9	2,9

Vimasest rahvalugemisest on möödunud juba kaheksa aastat, millise aja jooksul Tallinna rahvastiku etnilise koosseisu poilt maalt linna sissevoolu järelduel vahlematult veel on muutunud ja seda esipoolnes eestlaste määr tõusis ning teiste rahvaste määr vähenes.

x) Andmed ilma sõjaväelasteta.

Abrelluvus.

Sotsiaalse teurukoru mõttes omab abrelluvus suure tähtsuse, seetõttu vajab viimane ka lähemat valgustust. Abrelluvuse määr oleval ~~ka~~ eeskätt rahvastiku vanusloost ja soolisest koosseisust. Viimast küsimust oleme püüdnud selgitada allpool. Andmetest selgub, et Tallinnas on tublisti kõrgem linnade keskmisest ja maa keskmisest abrelluvuse määrast.

1000 el. kohta talis abrelluvus: x)

	1929a	1928a	1927a.
Tallinnas	12,0	11,4	11,7
keskmiselt Eesti linnades	9,9	9,3	9,5
keskmiselt maal	7,1	7,3	7,1
keskmiselt üle riigi	7,9	7,9	7,8

Rahvusvaheliseks keskmiseks normiks loetakse abrelluvusel 8,0‰. Loomulikult, et üldse linnades vastav määr on kõrgem kui maal, nii ka Tallinnas, kus abrellu valiste (20-59a) protsent kõrgem, nagu rahvastiku vanusloost koosseisu andmetest ilmneb.

Abrelluvust peetakse sündimuse alduks, tähendab on abrelluvuse määr kõrge, siis ka sündimus kõrgem ja vastupidi. Viimase aja lasteta abrellupaaride rohkus ja võlgaspool abrellu sündinute tõusu tendentsi vähenemine aga tunduvalt abrelluvuse kui sündimuse alduise teguri tähtsust.

Seda arvestades tuleb märkida, et Tallinnas kõrgem abrelluvuse saadusele vaatamata on sündimus seal väike, kuna näit. maal hoopis madalam abrelluvuse määr ja suurem sündimus siiski võlgaspoolelt kõrgem. Muudugi avaldavad mõju oma mõju esitatud koefitsientidele, nagu juba allpool tähendatud rahvastiku sooline ja eriti vanusline koosseis.

x) On loodud vaid kolme viimase aasta andmed, kusjaotus perspektiivse alalise elukoha järgi puhtal kujul läbi viidud; eelmised aastad seda ei saadud, mispärast viimaseid hüljatud.

Sündvus.

Üldiselt on Eesti jaoks saanud, et Eesti sündruse määr madal. See olukord peegeldub ~~aga~~ võlgaparastvalt Eesti linnades, eriti Tallinnas. Kolme viimase aasta andmed (mässuguse aja kohta olema sündivate vanemate alalise elukoha poolest)

Sünds 1000 el. kohta.

	1929	1928	1927
Tallinnas	11,0	11,0	10,7
Keskml.			
Eesti linnades	11,6	11,7	11,6
Maal	19,4	20,5	20,0
Üldkeskml.	17,1	18,0	17,7

Kogu toodud andmest selgub, on Tallinna sündruse määr madalam kogu Eesti. Viimase viimase aasta jooksul on Tallinnas sama palju sündinud, kui absoluutselt ^{nüüd} ~~viimast~~. Tõendab, kahe elujõulise inimese kohta vaid üks järeltulija. Kui Tallinnas ei voolaks alates nissi, elujõulist ja terveid inimesi maalt sisse, siis linnas oma looduslike kasvade poolt oleks ^{linna} määratud peatselt vägasuuremusele.

Sündruse äärmiselt madalust võib kohata ka võrreldes suur linnades näit: Berliin, Stockholm, Helsingi, Viini, Brüssel, Antwerpenide arvult sarnase suurusega linnas nagu Tallinn, ei näita andmed kusagil nii madalat sündruse. Olgu siin juures veel märgitud Tallinna rahvastiku vanuseliselt soodus koosseis (kõrge sündimusealaste %), mis peaks olema koos kõrge absoluutse määraga ^{suureks elduks} kõrge sündruse määrale, kuid olukord on vastupidine.

Kultuuriline ja talunduslik linnaelu erinevus aga surub sündruse Tallinnas madalale. Alaline tööpuudus, kehvad teadus-olud, võltsad korterid on siin otseseks põhjuseks sündruse madaluses. Muidugi leidub ka teisipõhjust, ent seda valgustada pole meil oma ülesand.

Mässuguse ühiskondlikes riis Tallinnas sündruse madalus eriti selma toob, seda näitab Tallinnas vastsündivate röö (võlgaspool absoluutne) ühiskondlike riis kõrgemate üliõpilaste vastavate andmetega.

1000 vastavast ristist elaniku kohta tulist sündi 1927-29a.

	Põllupidajad	Kõrgema tööst. ja kauband. tööst. töötajad	Tööst. ja kauband. tööst. töötajad	Tööst. ja kauband. tööst. töötajad	Ametnikud (kauband. ja tööst. töötajad)
Tallinnas	10,0	11,7 19,4	10,1	10,5	12,3
Kümnik	19,4	6,8	15,2	16,6	17,3

Õelpool valgustamine mureguses ühiskondlikes riis sündivuse ma-
dalus kõige enam esile tuleb, allpool loodud andmest, ~~lühik~~, kus võrre
Tallinnas on mõjule pääsenud 2 lapse süsteem, ^{sega} näitavad kujunalt
sündivuse järjekorra andmeid.

Elussündimute sündivuse järjekord 1927-29a. %.

	I laps	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Tallinnas	54,7	24,6	10,8	4,6	2,2	1,5	0,7	0,5	0,2	0,1	0,0	0,1
Kümnik	33,6	24,1	15,9	6,2	6,1	4,0	2,4	1,6	0,9	0,6	0,3	0,3

Abolu kestvuse andmed näitavad, et lähema ajaloos nooselu
(nuni 2a) sündimute määr linnades ja eriti Tallinnas on kõrgem, kui mu-
jal. Sellest võime järeldada, et Tallinnas tuleb peale abellumist
esimeste aastate steriilsiks jäämist vähemal määral ette, kui maal.
See näitab ka ühtlasi, et Tallinnas 1-2 lapse süsteem kindlakupu-
liselt läbi löönuud. Tõendab soetat^{at} abolu esimestel aastatel
üks järeltulija ja edaspidi loobutakse suurema arvu lastest.

Surnult sündid.

Üldiselt loetakse surnult sündinuks võrre med lapsed, kes elata rlmale trodud, lähendab kes ei avaldanud peale sündimist mingit elu-mörki - ei hinganud ega teinud häält. Eesti Statistika asatatakse vahet kandmise ega järe. Kii loetakse surnult-sündinuks need kelle elusalt sünd kandmise ega järgi võimalik (meil loetakse alimiseks kandmise ega piiriks 7 kuud), ent kes ülaltähendatud elumörke ei avaldanud.

Andmed surnult sündinute kohta Eesti ulatavad kuni 1921 aastasse, Tallinna kohta leiduvad andmed aga enne ituasaja algusse ega-jõnku, kuid nende arvade hulgas on ka väheaspool Tallinna elanike arvud, kes sündinud Tallinnas kätord.

1000 elusündinu kohta tuli surnult sünde 1927-29. x)

	1929	1928	1927
Tallinnas	20,7	22,0	21,1
lidselinnad	19,2	17,0	19,9
Maad.	19,2	20,2	18,3
lidses rips.	19,2	19,7	18,6

Ülal esinevad andmed on trodud Riigi Statistika Kesklüroo andmete järgi. Sõnaga peab aga tähelepanu pühutama asjaolu, et Tallinna linna poolt reostatud vastavad andmed ei lohe võrre Riigi Statistika Kesklüroo omadega. Tallinna arvud on vähe kõrgemad.

1000 elusündinu kohta arvutatud koefitsient näit Tallinnas mõnisa kõrgem olevat, kui teistes linnades ja maal, milline nähtus vääril eriuurimist.

Vaadeldes surnult-sündinute vanust, selgub, et lrgi $\frac{2}{3}$ on üle 9 kuu kandmise ajaga, sellist võit jõuldada enneaegeuse eemendist surnult sündis põhjusena väga vähesel määral.

x) Trodud andmed on hulgatud alla 7 kuue kandmisaega surnult-sündinud.

Kasta aegade mõjs surnult sündinutele pole eriti märipata,
ent marmormsüürit on eroksi madalamis juuli, augusti, septembris kuu-
del.

Palgude tähtsate asjatlude näst: surnult-sündinute sündinuse
järgenora, ema vanuse, surnult rünni põhjustest ^{juul} järgi püüduvad
Pallama kohta ^{lähemad} Andmed.

Abordid.

Aborditegemine Eestis on praegu märtsi seaduste järgi re-
 lateeritud. Riigikogu poolt 1929a. vastu võetud uues kriminal kodeksi
 järgi vastav paragrah lahtriks. Aborte võib teha vaid vabaltvalitud
 del, kui sünnitaja tervikline seisund ei luba sünnitada, terve rea haiguste
 puhul, nagu tüüfus, luus, tuberkuloos, suguganite haigused, mürgitused,
 rõugeid j.n.e. Ka äärmise viletsa majandusliku seisundiga puhul, mis kui-
 lagi ei võimalda lapse kasvatamist. Promulgin, et abortide üldise ~~regula-~~
^{õigustuse} ~~aluse~~ puudumisel väga palju riigivõimudele tähtsat seadusakti
 da hõlmamiseks. Kui võib arvata selgasi, restateeritud abortide arvu
 arstide, ämmaemandaate ja rehakarid asjatundjate juures väga suu-
 reks. Palju raskemad ette tuleb selle kohta andmed puuduvad. Kuid
 sagedased teated inimeste juhtude kohta, mis lõppenud abortidega
 surmaga (ka näit. ühe Kuusela arsti abortide raamat, kus kahesajaksümne
 ümber aborti oli tehtud) ja seega aborti teinud teinud rohkem võimude kät-
 te võib, need juhtumid räägivad omaette selget keelt. Enneid tava-
 lselt restateeritud aborti ette ei võta, võlga arvatakse inimeste juhtude, ent
 seda sagedamini teevad seda ämmaemandaad ja rehakarid asjatundjad.
 Teada on abortide üldine rahvuloomus naise tervisele ka kõrge asjatund-
 lusega tehtud aborti puhul, seda enam tervist hävitavad on pool-
 asjatundlikud ja hoopis asjatundmata abortite tegemise sooritusel.
 Naisa hädasõitnud tervisele on mitmekordne abidrol. Et suures mää-
 ral aborti ette tuleb pole sellele saladusiks. Kui võtta aga sarnane
 abortitegemine vanuselt kõrge eluõeloomumärkide hulga ja seega ühtlasi
 rahva tervist hävitavaks teguriks on kujunenud, seda näitavad sage-
 dased mürgitused abortide puhul, kui ka mitmesugused abortide järg-
 nevad kui ka edaspidiste sünnituste juures ilmuvad tulevad komplik-
 katsi ^{oonid} ~~arvud~~.

Mis on õige abort? Hõimeliselt mõistetakse aborti all rasidu-
 se katkestamist ajajärgul, mil loode pole veel eluvõimeline. Aga-
 lselt võiks see piir ulatuda suuri sisetunde suulise rändmise ajani.
 Abortide sagedus võrreldes sündimistega on Tallinnas rangelt kõrgem kui

üldiselt Eesti linnades. Gvalorkult tehtud aborte tuli 100 elussündimukoh-
ta 1925-27a. Tallinnas 65,0 - 77,7, üldse linnades aga 40,7 - 44,1.
~~Abordant~~ ~~arvudes on~~ Tallinnas ^{on} ~~gvalorkult~~ ^{lubatud} tehtud aborte järjekorral.

Gvalorkult tehtud ^(lubatud) abortide arv Tallinnas 1928 - 1929a.

	Abortide arv.	100 elussin- dime kohta.	1000 elani- ku kohta.
1929	1160	82,7	9,1
1928	1206	85,5	9,4
1927	1030	77,7	8,3
1926	911	64,1	7,4
1925	984	65,0	7,9
1924	1094	60,1	8,9
1923	1008	50,4	8,2
Keskmine.	1057,1	69,4	8,5

Eestatud abortide arv on foodud linna Tervishoiu osakonna andmete
põhjal. Sündide arv, mida kasutatud koefitsiendi arvutamiseks 100
elussündimise kohta on võetud Riigi Statistika Kesklinna poolt
avaldatud võrreannetest. Paga selgub alloodud koefitsiendist 100
sündimise kohta, kasvab abortide arv Tallinnas. Riigi kõrgem oli vastav
arv 1928a. - 85,5 aborti 100 elussündimise kohta. 1929a. laugel vastav
koefitsient reidi. Kõrge võlme aasta keskmise abortide arv 100 elus-
sündimise kohta olens 82. Tõhendab rga 100 sündimise kohta tuleb
vähe rohkem kui 4 aborti. Ehn mõnisa avaldatud kujul rõgenda-
tult tuleb Tallinnas rga sündimise kohta üks abort. Ehn Terviti.
keskmise üks õrgeaegne sündimise, Terve enneaegne loote emaldamine.
Tõgelikus elus jagunevad need keskmised arv, et ühed aborteerivad sage-
damini, ei sündinud üldse, mõned ei aborteeris sugugi. Eestatud arv-
tuste puures määsab vaid meelstada, et sarnase abortide arvu
vahelona sündimusega saame avalikult, seadusega lubatud abortide
alusel. Kui sira puure arvata salaja tehtud abordid, siis tõuseks
Tõgelik abortide üldarv Tallinnas vähemalt võlme võrdseks - nii
ümber 3-4000 rga aasta. Dr. Hukel arvates Tõhase Eesti
rga aasta 13-15.000 aborti. Et maal aborte harvem ette tuleb,

end langeb toodud aruist riiklemata $\frac{1}{5}$ - $\frac{1}{4}$ Tallinnale.
 Osa aloste on paratamatud, arvestades ^{siis võttes} riigiga tervist seisundit.
 Riik on enamikult avalikud. Suurema osa kohta, mis salaja tehtud
 võit arvata riiklaldast riigistuse sõlbulisust. Pool ajatundluse riigi
 poolt tehtud alost jätub nase tervisele aga kindlasti omad jõged.
 Nii mõnestki riigiga tervise inimesest jääb järele hädine, kaasaar-
^{mat} ~~mat~~ surmapuhud. Riigi arvatult riigi riigastased sarnased puhud
 rüündavad alorid riigistest rahva tervist hävitava sõlmatoimava
 teguri. Selle negatiivse teguri mõju riigistusele tuleb tõsiselt vaalu-
 misele võtta alorid seadustes lubatavus.

en langh tuchd omst veltuut. N. H. veltuut.
 De veltuut en veltuut veltuut veltuut veltuut.
 De veltuut en veltuut veltuut veltuut veltuut.
 De veltuut en veltuut veltuut veltuut veltuut.
 De veltuut en veltuut veltuut veltuut veltuut.
 De veltuut en veltuut veltuut veltuut veltuut.
 De veltuut en veltuut veltuut veltuut veltuut.
 De veltuut en veltuut veltuut veltuut veltuut.
 De veltuut en veltuut veltuut veltuut veltuut.
 De veltuut en veltuut veltuut veltuut veltuut.

1) veltuut
 veltuut veltuut veltuut veltuut veltuut
 1930 veltuut veltuut veltuut veltuut veltuut

Üldine ülevaade.

Rahvastiku surevus on kõrge suremas sõltuvuses tervishoia ole-
konnast. Peatame seepärast vähe peenemalt selle peatüki juures. Kõrge-
des lähedalt sündruse määra Tallinnas leidsime selle äärmiselt
madala, madalamaga kogu Eestis ja võrdne Euroopa suurlinnade
madalamaga määraga. Arvestades selle sündruse määra lühemist
kogu Eestis, samuti Tallinnas ja praegust valitsevat üldist^l tulumise
depressiooniga, kus kehade tegevusvõimalustega ning küllalt tun-
da olevat kaitsemisvõime^{is}, kus ka rahvastiku ebasoodsat demograafist
koosseisuga (vanade määr kõrge, naste ilukaal suur) ei ole võlga-
ted tulevikuspeks suhtes sugugi head kuulata. Arvume mõeldav
see loodusloos rahvaaru kasvus Eestis eriti Tallinnas oleva
surevuse alla rõhumine üldise tervishoidlase olukorraga^{parandamis-} [näol. tõendus
suuremat tõhelepanu elavate elu säilitamiseks.

Selle surevuse määr kogu Eestis ja ka Tallinnas on oluud võel-
des terveⁿⁱ, madala^{kui ka} kõrge sündruse maadega lüpsa kõrge.

Surevus 1000 elaniku kohta 1927-29a.

	1927	1928	1929
Tallinnas	15,4	13,4	15,2
Üldise linnad	15,7	13,7	15,9
Maal	19,0	16,9	17,9
Üldseisus	18,1	15,9	17,5

sh. 4. l. 33+

1927-29a. andmete alusel on Tallinna surevuse määr märksa
madalam üldisest linnade keskmisest. Tõendus, et kumb, kas
tervishoidlase olukord Tallinnas on märksa parem tervest linnadest
või oleks see Tallinna rahvastikus vähemal määral ette tulevat^{Viimase asjaolu möju näib tõenäolisemana.}
raugastest ja rümalastest, kelle hulgas surevus tavaliselt kõrge.
Maa surevuse koefitsient oleks täiesti apa kõrgeist rannade ar-
vust, nagu näitab allpool toodud surmumise vanuse tabel, kui
ka^{osalt} rümalaste kõrgemast surevusmäärast.

Täheendab, juba erinevat rahvastiku demograafilisest koosseisust hüpoteetiliselt pole Tallinna surevuse koefitsiendid täielikult võrreldavad maa omaga, arvestamata teurshoru hüpoteesi. Et saada selget pilti Tallinna kõrge surevusmäärast loome rea andmeid lähimast Euroopa linnast.

Surevus 1000 elaniku kohta 1922-26a x)

Rotterdam	8,1	Birmingham	11,6
Amsterdam	9,0	Berlin	11,8
London	10,1	Brüssel	12,0
Helsingi	10,4	Leeningrad	12,2
Oslo	10,4	Room	12,3
Bern	10,6	Piza	12,3
Leipzig	10,9	Moskva	13,1
Stockholm	11,1	Vinn	13,2
Hanku	11,1	<u>Tallinn</u>	<u>13,8</u>
Dresden	11,2	Varssav	14,3
Praag	11,6	Paris	14,4

Tallinna kohta esitatud 1922-26a. keskmine surevuse koefitsient 13,8 tuhande elaniku kohta on tunduvalt madalam viimase kolme aasta (1927-1929) a. keskmisest. Täheendab rahva surevus viimastel aastatel on palju lõusnud. Ent loodud välislinnade koefitsientide järjestuses seab Tallinn tema kohta esitatud madalama koefitsiendiga rea lõpus. Isegi Leeningrad ja Moskva, kus sündimus Tallinnaga võrreldes 2-3 korda kõrgem, - järelkult ~~linnas~~ ^{linna} laste surevus suur, on üldise surevuse määrade poolest Tallinnast siiski paremas olukorras. Võrdanise vast võtta, et ülal esitatud linnad on eeskujuliku teurshoru korraldusega suurlinnad, ent ka näitaks Saksaa kesk- ja väikelinnade surevuse tasapind on ^{õige} lähedane Berliini omale.

Üldine surevus Eesti, samuti Tallinnas on kõrge. Rauade rätõhtsus rahvastikus suur. Vastavalt rahva vanuslike koosseisule tuleb rauade suremisi rohkem määrata ette, et ka rinnalaste surevus on küllalt kõrge. Mõnuses vanusühikmas Tallinnas suremisi kõrg enam ette tuleb ja viirõna Tallinnas suremisi erineb Eesti üldsurevusest seda näitavad alljärgnevad suremiste vanuse andmed.

x) Riigi Stat. keskbüroo andmisil.

Surnute vanus 1924-29 a.

	kuuni 1a	1-4	5-6	7-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70-79	80-89	90-99	Kokku
Mehed																
Tallinn	7,2	3,6	1,2	1,0	1,0	2,6	4,9	5,3	11,4	15,0	17,7	16,3	9,9	2,8	0,1	100,0
Üldse linnad	8,4	4,5	1,1	1,1	1,0	2,2	5,1	4,8	8,7	11,9	15,4	17,7	13,4	4,4	0,3	100,0
Maal	13,5	6,7	1,3	1,1	1,5	2,5	3,8	3,1	5,2	6,9	11,2	16,7	17,4	8,4	0,7	100,0
Üldse riigi	12,3	6,1	1,3	1,1	1,4	2,4	4,1	3,5	6,1	8,2	12,2	16,9	16,4	7,4	0,6	
Naised																
Tallinn	5,9	3,6	1,1	0,7	0,9	2,5	4,7	4,7	8,5	8,4	10,9	16,3	20,5	10,4	0,9	100,0
Üldse linnad	6,8	3,9	1,1	0,7	1,0	2,6	4,0	4,2	7,0	7,2	9,2	17,3	21,6	12,2	1,2	100,0
Maal	11,6	7,0	1,4	1,3	1,8	2,8	3,1	2,8	4,7	5,0	7,5	15,3	22,3	11,9	1,5	100,0
Üldse riigi	10,4	6,2	1,3	1,2	1,6	2,7	3,4	3,1	5,3	5,6	7,9	15,8	22,1	12,0	1,4	100,0
Kokku																
Tallinn	6,6	3,6	1,1	0,9	1,0	2,5	4,8	5,0	10,0	11,9	14,5	16,3	14,9	6,4	0,5	100,0

Tõdud kolme viimase aasta keskmiste alusel osutub Tallinna linna ja väikelaste surevus madalamaks üldise linnade, puhtmaa ja ülerahvast määrast. See nähe on selgesti arusaadav, kui tuleme siinjuures vaid meele Tallinna sündimise äärmist madalust, sündimise alsi kui ka edaspidist arstiabi kättesaadavust, mis on otseselt seotud rahvastiku ja väikelaste surevuse osatähtsuse alla rahvuses. Vanuse rühm 5-24 a. on pea ühtlane ülerahvaste vastava rühma. Mis osatähtsust Tallinnas, siis järgenemas teiste linnade juures selma tekitab, on kõrge surnute protsent keskealiste meeste juures. Alates 30a. vanusest kuni 59a. on Tallinnas meeste surevuse osatähtsus suurem, kui üheski teises Eesti linnas, rääkimata puhtmaa surevusest. Eriti võiks märkida 30-49a. vanuse rühma. Tallinnas moodustavad tähendatud rühma meeste surevus üldisest surnute arvust 26,4%. Teistes linnades 20,6%; keskmiselt üle riigi 14,3%, maal vaid 12,1%. Ka 50-59a. rühmas on Tallinnas meeste surevus veel kõrge 17,7%, teiste linnade 15,4%, ülerahvaste 12,2% ja maa 11,2% vastu. Kõrge keskealiste meeste % Tallinnas oleub osalt rahvastiku vanusest koosmõjust, ent enam tõenäoliselt oleub see arvudes Tallinnas keskealiste

meeste sotsiaalselt suurem koormatus sama linna naistest, kui naiste linnade ja maa meestest. On tõenäoline, et Tallinna ametite, tööstuste, valitsuste ja äride ruumid jätavad kuskord-
brunnalt palju soovida. Nõu hupomustes töötades kehva palga-
de tõttu sageli kehvalt üle hüüa ning päeval ahes ja öhtul veel
lisa teenustuses terves kohas, millele harkimise nõhtusena seltsid veel
kõrgete karkuse pahe, kus paundub tarkimul määrat ohu
ja rahu, see kõik on Tallinna töötavatele meestele rümpalt oma
mõju avaldanud, viies need suurel määral hauda, mitte vanaduse
nõhtusest hupomuse, vaid teinud harkitavas hupomustes töötades,
juba loovad kesneas.

Naiste sama rühma surevuse protsent Tallinnas on ka kõrgem tes-
te linnade ja ülikirikust määra, sest suur osa Tallinnanari
asuvad teemistusest samades hupomustes kui mehed. Nii teeb
väga 30-59a naiste surevus Tallinnas 25,8%, testet linnades
23,4%, ülikirik keskmise 18,8% ja maal 17,2% surmude üldavust.
Rauka-ealiste (60a ja üle) surevuse protsent Tallinnas on üldiselt
madalam testet linnade, ülikirikust ja puht maa omast. See
on loomulik järeldus, sest ^{tähtsajand} ~~suur~~ osa Tallinnas elavatest surevad
kesneas (eriti mehed), osa sünduvad vanas eas maale ja värssema-
tesse linnadesse sugulaste juure, mille tapajärgel rauka-ealiste
surmude % Tallinnas madalam. 60a vanemad Tallinnas moodusta-
sid üldsurevusest mehed 28,3% naised aga 48,1%. Testet linnades
oli vastava rühma surevuse % meestel 35,8 ja naistel 52,3; üle-
rugi 44,3 ja 51,3; maal 43,2 ja 51,0.

(Järg järgmisel leheküljel)

Surnute perekonnasestumise suurus Tallinn testest linnadest ja maast võrreldes vallaliste ja abieluliste surevuse määrade. Lapse meeste % surnute üldarvust on aga tunduvalt madalam teiste linnade ja eriti maa omast. Sest tõestab veel kord Tallinna perekondlike meeste kõrge surevuse määr, kelledest ^{tuunistest annab} (maha jäänud surevate meeste arv. Neid juhtumeid, kus naine enne meest haigeks saanud tuleb Tallinnas 4-5 korda vähemal määral ette. Ühtlasi lahutatute surevuse osatähtsus on Tallinnas kõrgem, ent see oleks Tallinnas vähemal määral lahutatute leidumisest.

Surnute perekonnasestumise % 1927-29a. %.

(15a. ja vanemad)

	Vallalised	Abielus	Lapsed.	Lahutatud	Kokku
Mehed.					
Tallinn.	26,3	61,9	10,4	1,4	100,0
Üldse linnad.	24,9	60,7	13,4	1,0	100,0
Maal.	21,3	59,1	19,4	0,2	100,0
Ülerrigi.	22,2	59,6	1,8	0,4	100,0
Naised.					
Tallinn.	24,4	28,3	46,3	1,0	100,0
Üldse linnad.	23,9	27,3	48,0	0,8	100,0
Maal.	21,3	30,4	48,2	0,1	100,0
Ülerrigi.	22,0	29,5	48,2	0,3	100,0

(järg järgmisel leheküljel)

Kuna ras ühiskondlikes kshs on surevuse määr väga erinev, mid on ter-
 vishordlalt tähtis algatada, misjuures ühiskondlikes kshs surevuse
 määr Tallinnas riipem. Selle näitumise selgitamiseks peame kasu-
 tama rahvastiku ühiskondlase kshidesse jagunemise andmeid
 1922a. rahvalugemusest. Kuigi 1922aastast seni Tallinnas rahvas-
 tiku ühiskondlikes kshides teostunud vast suuremad muudatused
 kui mõnes muus eritumuses, seega tähtsatuks ajast säilinud andmeid
 osaliselt vananenud, mis sunnib meid allpool esmevaid koefitsiente
 võtma teatavate reservatsioonidega, siiski on see arvamuse suure
 määre selgitamiseks ~~linna~~ ^{linna} rahvastiku ühiskondlikes kshides. Pealegi
 testi statistika Keekliinos opereerib koostades 1922a. andmetega.
 Järepi Prantsusmaa enim viimast rahvalugemust kasutades koefitsien-
 tidens neel enim sõjajärgseid rahvalugemuse andmeid!
 1000vastava ksh elaniku kohta tuli surmud keskmiselt 1927-29a
 alljärgnevalt.

Surmade ühiskondlikes kshides 1927-29a. %.

	Põllupidajad	Palgelise töötaja tööl. kash. kaupad ettevõtte pidajad	Ettevõtjad, tööl. kaupand. väike ettevõttejad	Töölised ja teenijad	Hmeturad (kshs opeetajad ja politseid)
Tallinnas	11,9	8,4	10,6	11,3	7,9
Üldse riigis	14,0	15,2	12,5	13,0	9,7

Kuivatuseta poleks jälgida surevuse määr linnas üksikute
 rahvaste juures. 1927-29a. keskmistel jagunes surevas rahvaste järgi
 järgmiselt.

Surmade rahvaste 1927-29a. %.

	Rootslased	Venelased	Soomlased	Poollased	Lätlased	Junidid	Siunid.	Koroon.
Tallinnas	85,8	5,2	5,9	0,4	0,4	1,2	1,1	100,0
Üldse linnad	84,6	6,5	5,6	0,3	0,9	1,0	1,1	100,0
Kaal	89,0	9,1	0,4	0,8	0,4	0,0	0,3	100,0
Üldse riigis	87,9	8,5	1,7	0,6	0,5	0,3	0,5	100,0
1000vastava rahvusest elaniku kohta (1922a. andmetel)								
Tallinnas	15,5	12,8	15,9	10,3	...	11,6	10,6	15,2
Üldse riigis	17,2	17,6	17,5	15,4	...	11,3	13,7	17,3

Tallinna rahvastiku ühikute rahvuste koosseis ühiskondlikult
 võrdselt, vast sepi vanuselt ja tulunduslikult tasapinnalt on ei-
 nev. Nii näit. sakslased Tallinnas on tulunduslikult ja ühiskondli-
 kelt võrdselt hoopis terves olukorras kui näit. venelased. Koomulise,
 et see surevusele ka oma mõju avaldab. Tõsi, ülal esitatud surevuse
 rahvuste koosseisu ^{surevus} % oleks üldiselt vastava rahvuse surevusest, ent
 koos vastava rahvusest elanikkude hulga vaatlusega võrre tehes
 juba esitatud andmest teatavast järeldusi.

Selgekuulosemalt ühikute rahvuste surevuse määra Tallinnas valgus-
 tavad 1000 vastavast rahvusest elaniku kohta arvutatud koefitsien-
 did. Nii selgub, et eestlaste surevuse määra Tallinnas on madalam
 üldiselt. Venelastel suhteliselt veel madalam, kuna nende üldis-
 kuse surevuse koefitsientis löstab Põhimaad. Sakslastel näit
 Tallinnas surevuse sagidus võrreldes teiste rahvastega olema
 kõrgeim. Rootslastel aga madalam.

Rinnalaste surevus.

Rinnalaste all tuleb mõista kuni ühe aasta vanuseid lapsi. Et surevuse määr inimse osmesel eluaastal kõrge, siis moodustavad rinnalapsed üld surevuses tähtsava osa. Probleemiks tähtsuse tõttu ^{toone} raskusega käsitleda lühikese erinõukuvõtte. Kasutada olevad andmed ses kõrvuses Eesti riigis ulatavad kuni 1922 aastasse. Tallinna kohta normaldub täpsed andmised, kus paltal nupul lõlõrdud ema alalre elanoha lõrptus (millest jubaest kätt oleub opa üksooa linna üldaru täpsus) ostada 1927-29a kohta.

Rinnalaste surevus 100 elusündmuse kohta.

	1929	1928	1927	1926	1925	1924	1923	1922
Tallinnas	8,8	9,3	8,4	...	...	...	...	...
Üldse linnad	9,2	9,3	10,2	9,2	8,3	8,4	7,8	10,8
Maal	11,4	10,6	11,9	11,4	10,6	11,3	11,7	15,0
Üldse riigis	11,1	10,4	11,6	11,0	10,2	10,7	10,9	14,1

Suhteliselt on Tallinna üldine rinnalaste surevus madalam linnade ja maa surevusest.

Eritse tähtsuse omab rinnalaste surevuse juures vanemate perekonnas. Võlgaspool abrelu sündinute surevuse koefitsient on hoopis kõrgem abrelus sündinutest. Nii tuli 100 elusündmuse kohta Tallinnas rinnalaste surevus.

1929a. 1928a. 1927a.

Abrelus sündinute juures. 7,4 8,3 7,6

Võlgaspool abrelu sünd. juures. 25,7 19,3 17,3

Võlgaspool abrelu sündinute rinnalaste surevuse rapidus Tallinnas on 2-3 korda kõrgem abrelustest ja kahel viimasel aastal (1929-28) osutub kõrgemaks kui keskmiselt Eesti linnades kui ka maal. Näib nagu oleks Tallinnas võlgaspool abrelu sündinud laste hooldatus kõrgem. Tähtsava pälvib ka surnud rinnalaste vanus. Eksperimentaalselt on kindlaks tehtud, et rinnalaste surevuse määr on kõrgem raskemate, proportsionaalne nende vanusele.

Tõendab, rinnalaste surevuse määr on kõrgeim nende esimesel elupäeval j. n. e., laste vanuse tõusuga aga vähenevad surevuse sused. Statistilised andmed näitavad, et oma elu aasta esimesel veerandil surnud rannalapsed moodustavad 50-60% kõigest surnud rinnalastest.

Tallinnas surnud rinnalastest 1927-29a keskmistel andmetel moodustasid alla ühe kuu vanused 46,7%, ühe kuu (31-61 päeva vanused) vanused 8,5%, ja kahe kuu vanused 6,6%. Kõrge suri nende elu aasta esimesel veerandil 61,3%, mis täiesti vastab ülal tõendatule keskmisele määrale. Alla ühe kuu vanusest suri Tallinnas esimesel elu päeval juba 27,6%, teisel elupäeval 18,8% (edasi aga päevaga väheneb), mis näitab, et kaasasündinud nõrkus ^{ja sünnitõsukestega rasked} rinnalaste surevuses tähtsat osa etendab.

Rinnalaste surevus vanuse järgi 1927-29a. (100 elussündinu kohta)

	alla 1 kuu	1-31 päeva	1 päev	2 päeva	3-6 päeva	1 nädal	2-3 näd.	1 kuu	2 kuud	3-5 kuud	6-8 kuud	9-11 kuud	1 aastat	kokku
Tallinnas.														
1929	3,6	1,0	0,9	0,2	0,7	0,4	0,4	0,6	0,6	1,2	1,7	1,0	1	8,8
1928	4,6	1,1	0,8	0,4	0,5	0,9	0,9	1,1	0,5	1,3	0,8	1,0		9,3
1927	4,1	1,3	0,6	0,1	0,4	0,7	1,0	0,6	0,7	1,4	0,8	0,8		8,4
keskm. 1927-29	4,1	1,1	0,8	0,3	0,6	0,6	0,7	0,7	0,6	1,4	1,1	0,9		8,8
üldse Eestis.														
1929	3,8	0,6	0,4	0,2	0,7	0,8	1,1	1,1	0,9	2,3	1,6	1,3	1	11,1
1928	3,9	0,8	0,3	0,2	0,7	0,9	1,0	1,1	0,9	1,9	1,5	1,1		10,4
1927	4,1	0,7	0,3	0,2	0,6	1,0	1,3	1,3	0,9	2,2	1,6	1,2	0,3	11,6

Rinnalaste surevuses vanuse järgi 100 elussündinu kohta pole Tallinnas märgata olulisi erinevusi. Võib olla on see osalt tingitud ka arvu vähesusest. Üldiselt näib ^{olema} ~~paigut~~ nooremate (kuni 1 päeva vanustel) rinnalaste surevusmäär kõrgem Tallinnas, kui üldiselt vastav määr. Vanemate rinnalaste surevus juures aga ümberpöörduv.

Surmapõhused.

Surmapõhuste jälgimine näitab meile kätte no haigustesse surevad inimesed; milles sõltuvuses on teatavad surmapõhused haigused professoornõrga, vanusega, sugu j. n. e. Ent surmapõhuse kindlaks määramine väliste tundemärkide järgi pole kõrge arstiteaduse no keerulisema patoloogilise seisukorra juures, ja see kindel mitte täpselt konstanteeritav. Pealegi, kui sageli surmapõhjus tähendatakse üles lihtsalt omaste ütelse järgi. Eesti linnades on asi sellepolest parem, et seal ja surma juhtumini kohta nõutakse arsti tunnistust. Kõrgi täpse diagnoosi määramine võimaldub ainult lahnamise teel, siiski arstide valvel all, kodus, kus ka haigemajas ^{jões} ~~kehtestatud~~ ^{kehtestatud} ravimise puhul konstanteeritud diagnoosid on ~~kehtestatud~~ ^{kehtestatud} sellelaadilised, mis võimaldavad vaatluste alla võtta surmapõhuste probleemi. Eesti kohta ulatub surmapõhuste Statistika ainult 1922 aastani. Et algaastast surmapõhuste närimine ~~on~~ ^{on} kui ka vastavate andmete kogumine ja koostamine oma täiuselt palju soovida jättes, soovime analüüsivõimele vaid hõlpsamad Tallinna kohta kättesaadavad andmed. Eesti Statistikas on tarvilisel Rahvusvahelise surmapõhuste nomenklatuur, mida kasutatud üksikasjalisel ja kokkuvõetud kujul. Statistilise pildi saamiseks esitame allpool viie aasta (1924-28) rekorderd arvu.

(Järg järgmisel leheküljel)

Keskmine surevus tähtsamate surmapõhjuste järgi 1924-28a.
(arvutatud 10000 elaniku kohta)

	Tallinn	Üldse linnad	Maal	Üldse 217912
1. Epideemiol. endemiol. ja nakkushaigused	38,4	35,7	31,2	32,3
Sellest: tuberkuloos.	27,8	25,9	22,6	23,4
2. Eelpool nimetatute järel üldised haigused.	14,4	15,0	7,7	9,5
Sellest: vähk.	11,1	11,7	4,7	6,4
3. Närvisüsteemi ja meele organite haigused.	15,0	16,2	14,8	15,2
4. Vereringesüsteemi organite haigused.	23,3	22,7	10,1	13,2
5. hingamisorganite haigused.	14,1	15,7	16,2	16,1
6. Seedesorganite haigused.	7,5	7,8	8,4	8,2
7. Kõrgeimendite nakkusorganite ja nende man. haigused.	3,3	3,8	3,7	3,7
8. Sünnituspuhane seund.	0,5	0,6	0,8	0,8
9. Raha- ja naha alusko- haigused.	0,6	0,6	0,2	0,3
10. Luu- ja liigese haigused.	0,3	0,3	0,4	0,3
11. Keha elutegurid.	0,4	0,3	0,1	0,2
12. Vastsündinute haigused.	3,5	3,4	3,7	3,6
13. Vanadus.	5,5	12,3	30,8	24,3
14. Välistel põhjustel tekkinud surmapõhjust.	11,2	10,0	6,1	7,0
15. Raskesti määrataval surmapõhjustel	4,0	6,2	18,6	15,6

Suuremas surmapõhjuste rühmas Tallinnas (nagu üldiselt) osutub epideemiol. endemiol. ja nakkushaigused. Seda paratavalt olma Tallinnas kõrgemate surmade määr tuberkuloosist (27,8 kümne tuhande elaniku kohta). Järgmine tähtsaima surmapõhjuste rühma on vereringesüsteemi organite haigus - 23,3, mida maal üldiselt vähem ette tulnud. Seda närvisüsteemi haigused - 15,0; Seda vähe tuleb aga Tallinnas ette suuremas vanaduse tõttu, kõigest 5,5 üldise linnade 12,3 ja maal 30,8 vastu. Välistel põhjustel tekkinud surmapõhjuste hulk Tallinnas on suurem võrreldes maaga. Tervete surmapõhjuste määr on enam vähem ühtlane tervete linnade ja maaga.

Agedatest nakkushaigustest põlvivad kõige enam Tallinnas eestkätt sarlaid 100.000 elaniku kohta 29,0 juhtu, kõhu ja paratüüfus (16,1) grupp, difteeria, laua kõha, leetrid on tulnud ette vähemal määral.

Välistel põhjustel tekkinud surmajätk tuleb Tallinnas suhte-
liselt palju kõrgemal määral ette kui teistes linnades ja naades.
Sõjajärgses võiks määrata enesetapumist. 100000 el. kohta tuleb Tallin-
nas 47,6 juhtu maa 17,7 ja ülerõukose keskmise 24,0 vastu. Enesetappe
sagedus on Tallinnas meeste juures neli korda suurem kui naistel.
Teisensõime surmajätkude läbi põhjustatud surmajätkumiste määr on
Tallinnas tunduvalt kõrgem kui teistes linnades ja maal - 42,8
maa 17,7 ja ülerõukose keskmise 34,6 vastu. Enesetapumiste läbi surma-
saanud meeste arv ületab naise loogi viienordselt.

Täpsem tuleb Tallinnas aga võrreldes maa ja õige võrreldes
arvul ette, vahemääras 2,4:5,9. 100000 el. kohta.

~~(Tärg järgmised lühendajad)~~

	1918	1919	1920
Kõik	10	924	76
Kõik linnas	3	175	51
Põhi	1	116	19
Ena	6	204	16
Kõik linnas	2	199	55
Ena	1	24	91
Kõik linnas	1	144	53

Ravitus- ja tervikaitseasutused.

Ravitusasutuste all tuleb mõista eeskätt statsionaarseid ravitusasutusi - haiglaid, sanatooriume, leprosooriume, kui ka ambulatooriumeid, arstide andraid jne. Peale nimetatute tegutsuvad Tallinnas nida tervikaitseasutusi - tõrjuse, emade, n.e. nõuande nohtade üd. Riigi need ravimist ette ei tule, mis antakse neis nõu ja juhatusel haiguste vältimiseks, kui ka peijusteistes tervishoiulistis ja sotsiaalselt pakide ^{misest kogu mustas.} nista vältle. Statsionaarseid ravitusasutusi oli Tallinnas järgmiselt.

Statsionaarsed ravitusasutused Tallinnas a. a. 1930a.

	Haiglate arv.	Voodite arv neis.	1000 el. kohta voodid.
Haiglad.	10	974	7,6
Kest linna,	3	655	5,1
Riigi,	1	115	0,9
Era.	6	204	1,6
Eristatavaga ravitus asutusi.	2	698	5,5
Sanatooriume.	1	24	0,2
Kaimuhaigete asutusi.	1	674	5,3

Linnal ülalpidamisel on 3 haiglat: linna nakkahaigla, linna nakkushaiguste haiglad, linna sugu- ja nahahaiguste haigla. Riigi ülalpidada on nakkahaigla haigla. Era haiglaid on kuus: Diakonisside asutuste haigla, Tall. Eesti eralinn, Dr. Knüppferi era nakkushaigla. Tall. nakkushaigla, Tall. eralinn (end. Gröffenhagen.) Dr. Hirschi haigla-sanatoorium. Eristatavaga asutusi on Tallinnas kaks: „Seevald“ nõu- ja vaimuhaigetele ja sanatoorium „Kõrghaigete Kodu“ esimene 674 ja teine 24 voodiga.

Võrreldes 1928 aastaga on voodite arv Tallinna haiglates vähenenud. 1928 a. oli voodite arv 198. 1000 el. kohta tuli 1929 a. Tallinnas 7,6 voodit, ehk 1 voodi ¹³¹ elaniku kohta. Suuremad on linna haiglad, kus kokku 218 voodit haigla kohta. Erahaiglates tuleb kokku 1 haigla kohta 34 voodit.

loomuliku, Tallinna haiglates ei leia ravimist mitte üksnes looma-
pidamist, vaid ka vägaspooldi tulnud, seepärast poleks vast absoluutselt
õiglane vaadelda Tallinna elanike suhet haiglate ja voodite arvuga,
ent see annab omi relatīivse nägustuse ravitusasutuste võrre, mis suurem-
selt kui tõhusust. Kogu riigi tuleb näst. 2,5 voodit el. kohta, maal
1,2 ja üldse linnades 1,5, viimane koefitsient nästab, et üldiselt tervise-
linnades voodite arv on suhteliselt suurem Tallinnast.

Suuremad haiglad (eriti Keskhaigla) jagunevad haiguste re-
loomu kohaselt jaotundadesse (või osatundadesse).

Ülevaatluse poldi jaotundadest ja voodite arvust me annab alljärg-
nev tabel.

Statistilised ravitusasutused Tallinnas jaotundade ja voodide arvu

järgi 1929 a.

	Kogu voodid	Haava- jaot.	Meeste erik. jaot.	Naise erik. jaot.	Sinimäe erik. jaot.	Kõhaja erik. jaot.	Kõhaja erik. jaot.	Kõhaja erik. jaot.	Kõhaja erik. jaot.	Kõhaja erik. jaot.	Kõhaja erik. jaot.	Kõhaja erik. jaot.
Üldse haiglast	974	118	137	106	131	133	24	130	100	—	53	
Sellist: linna	655	98	58	50	86	113	—	130	100	—	—	
1. Keskhaigla	315	98 ¹⁾	58	50	86 ²⁾	23	—	—	—	—	—	
2. Narkootikumide haiglad	250	—	—	—	—	—	—	130	100	—	—	
3. Kõhaja ja suguharude haigla	90	—	—	—	—	90	—	—	—	—	—	
4. Põhja	115	20	60	15	—	20	—	—	—	—	—	
5. Kõhaja haigla	115	20	60	15	—	20 ³⁾	—	—	—	—	—	
6. Era.	204	—	33	41	45	—	24	—	—	8	53	
7. Diagonaalse asutuse haigla	75	—	33 ⁴⁾	34 ⁵⁾	—	—	—	—	—	8	—	
8. Tall. Eesti eraklinnik	15	—	—	7 ⁶⁾	8	—	—	—	—	—	—	
9. Dr. Hirschi haigla sanatoorium	24	—	—	—	—	—	24 ⁷⁾	—	—	—	—	
10. Dr. Knipfferi nark. eraklinnik	25	—	—	—	25 ⁸⁾	—	—	—	—	—	—	
11. Tallinna nark. eraklinnik	12	—	—	—	12 ⁹⁾	—	—	—	—	—	—	
12. Tall. eraklinnik (end. Greiffenhopf)	53 ¹⁰⁾	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53 ¹⁰⁾	
13. Eriarstide ravitus asutused	698	—	—	—	—	—	674	24	—	—	—	
14. Nõu ja ravimiharude haigla, Leevale	674	—	—	—	—	—	674	—	—	—	—	
15. Sanatoorium Kõhuharude haigla	24	—	—	—	—	—	—	24 ¹¹⁾	—	—	—	

- 1) Haava jaotundide arv. Esimeses 48 ja teises 50 voodit. Sinimäe jaotundide arv. Esimeses 44 ja teises 42 voodit.
2) Nark. poolde meeste, poolde naiste tarvis. 4) ja 5) Üldiselt eraldi meeste ja naiste osatundad. 6) 50 ja
haava jsk. 7) Nõu ja orsk. jsk. 8) Sinimäe ja ginep. 9) Sinimäe ja nark. jsk. 10) jaotundade järgi lo-
tamata. 11) Kõhuharude jsk.

Stuuremas stationaarseks ravitusasutseks Tallinnas asutub linna kesk-
haigla, milles on kaks haava jaoskonda, meeste ja naiste sisehaiguste
jaoskonnad, kaks sünnitusjaoskonda ja üks naha-suguhaiguste jaos-
kond, loivuse ja röntgeni kabinetid; kokku voodid 315. Erahaiglast
on suurem Dianonisside asutuse haigla 75 voodiga.

Haiglate nõukogu personaalst esitame alljärgnevad andmed.
Tallinna stationaarse ravitusasutuse
personaal 1/I 1930a.

	Arstid.	õed või ammas- naised	õelne- rid.	Saate- rid.	Teenijad.
Kinnislinnaja era haiglad	52	88	7	28	166
linna.	28	54	7	21	84
1. Keskhaigla.	20	33	6	9	52
2. Kõnnushaiguste haiglad	5	17	—	4	24 ¹⁾
3. Naha- ja suguh. haigla.	2	3	—	—	8
Ringi	1	1	1	8	—
1. Reumahaigla haigla.	1	1	1	8	—
Era.	24	34	—	7	82
1. Dianonisside asutuse haigla.	8	19	—	2	29
2. Tall. Eesti Ühiskond.	4	2	—	3	4
3. Dr. Hirschi haiglasenat.	1	—	—	1	6
4. Knipfferi naist-erakliinik	3	5 ²⁾	—	—	13
5. Tall. Nais-Ühiskond.	2	2	—	—	7
6. Tall. Ühiskond (Griffenbergi)	5	6	—	1	23
Erilistatubiga asutused.	7	9	—	82	61
1. Kõnnu ja vaimuhaig. haigla, Savald ³⁾	5	8	—	82 ³⁾	55 ³⁾
Senatoorium, Kõnnuhaigete kool.	2	1	—	—	6

1) Kest 13 muu personaal. 2) Põetajad. 3) Kest ametivõtte 8, polli-
tööli 8, tehnik. personaal 6 ja muud 33.

tööle, väikeametnike ja juhusliku sisetulekuga rühmade lapsed. On märgata, et aasta-aastalt nõuande kohtade tegevus laieneb ja waldlust juure võidab.

Peale stationaarsete ja ambulatoorsete ravitus-asutuste ringema-
di ja laste nõuande kohtade töötavad Tallinnas tervise alal rida
era organisatsioone, vii nende osakondi, kes ühel vii tsel moel tähtsast
rahva tervishoole alal.

Asaldase organisatsioonina rahva tervishoole alal esineb Eesti
Punane Rist, mis tegutses juba 24. veebruaril 1919 a. E. P. Risti
keskasutis on peavalitsus, mis asub Tallinnas. Punase Risti ülesanded
ja tegevus on olnud väga mitmekesine. Vabadussõja ajal hargeti ja haa-
vatute eest hoolitsus, tulekahjalt ravilatesse paigutuse ja antraksi and-
mise hool. See laenuis^{ra} lüüsi valgete värvades pakenud plektsise soojatõbe
vastu võitlemine. Optantide idas tõrjetamise korraldus j. n. Praegust
on Punasel Ristil peale mujal viigis asuvate asutuste Tallinnas ülal-
pidada: 1) Polikliinik, kus kehemaale võimaldatakse odavahinulist
antraksi. 2) Masseerimise asutus. 3) Tervisevõimlemise korraldamine lastele
ja täiskasvanutele. 4) Päeva kolonid nõrgestunud ja alatoitluse all
kannatavatele lastele, kelle ravimate töö ajal laste järelevalve puu-
dub. 5) Transport osakond töötab esmese abialal. Transporteerib
õnnetu juhtumiste puhul vigasid ja vaevalisi haigeid maksimaalselt
ravitusasutusse. 6) Samavõimlaste koondus — rahatahtlike organisatsioon
selle ülesandeks on esmase kiraksandmine vigasid, haigetile kus
ra absandmine tulekahju korraldada. 7) Noorte Punane Rist — kelle
ülesandeks arendada enesearvust tervishoolest, õhutada noortes töös-
kust, kohusetunnet ja legemise armastust.

Peale loetletu on peetud Tallinnas P. Risti poolt veel rida
erisusi tervishoole ja -raste aladel.

Edasi loetakse Eesti "Tõetervise" Tallinna osakonda (asut. 1927 a.),
mis tegutses organisatsioon sihts on rahva seemse elajõu tõstmise, rahvast
nõrgendavate tegurite ja hävitavate haiguste vastu võitlemine. Eelne-
pöuab selts mitmesugustel aladel tervishoolest uuendust läbi viia. Eel-
teos osutuvad omade ja laste raste, kehalise kasvatuse, toitumise ja kor-
leri küsimused, alkohoolism, tuberkuloos j. n.

Suure tähtsuse rahva tervishoole alal omavad tuberkuloosi vastu

õitsemise seltsid. Tallinnas asub tuberkuloosi vastu võitlemise seltsi kaks, neli ülalpidada tuberkuloosi nõuandepunktid linnas. Selts on olemas ka oma kopsuharjete sanatooriumi Nõmmel 42 ruuduga. Nõuande koostade tegemine ei piirdu üksi linnaga, vaid nendes lisavad nõu ja juhendust ka maalt tulnud inimesed.

Kõnetada olks veel Eesti laste laste liit (asutatud 1919a.) tegemine, kes suures määral kaasa aidanud Tallinna puudustkannataivate laste toetamises, vöete ja palanõude muutemises. Praegu töötab Tallinnas 6 lastepunkti, kus toetatakse laste arv iga aasta roigub 6-800 ümber. Lastekasvatuse liit peab üleväl ja korraldab suurekooliõppesid, kuhu maksuta vastu võetakse igal suvel hulka Tallinnas vaesemate perekondade nõu-gatemoorlast lapsi.

Tähtendada olks samuti üldiseks lastehoolenande riisakorralduslikule võrks hoolenannet vajavate laste teenistuse, majandusliku, õigusliku ja kasvatusliku olukorra parandamise eest võtmine. Temasse kuuluvad rida juba mujal samas peatükis nimetatud organisatsioonid. Kõik peal töötavad riisakorraldusel lastehoolenande - liidrid. Üks mainitud liidridest on ellu kutsutud Tallinnas. Tähelepanu pöördub Tallinnas ka karmu ja Eriharjete hoolenande Selts (asutatud 1925a.) kelle ülesandeks võidelda varmu ja eriharjete varmu degenereerumise vastu, olles ühtlasi lastele abiks ja hoolenande võimaldamiseks, kus ka tarkemoral nende toetamises majanduslikult.

Teenekas kaudsete ametitena võiks mainida veel karskusorganisatsioonid, kristlike noorte meeste ja naiste ühinguid ja nars kodumajapidamist. Eelne Pimedate hoolendamise Seltsi kelle ülesandeks pimedatele abistamine, nagu arstid, arendamisvõimaluste eest hoolitsemine pimedate koolis, ametiõpetamine ja neile töö muretsemine.

Tervishoiu personal.

Tervishoiu personaali koosseisu andmed Tallinnas kohta on toodud Tallinna linna tervishoiu osakonna 1929a. aruande põhjal. Selveste aastate kohta on kasutatud Riigi Statistika Keskbüroo andmeid, viimased kättesaadavad 1921a. kohta.

Arstide arv Tallinnas 1921-30 a.

	Mehi	Naisi	Kokku	Indeksid 1921=100	Arsti 1000 el. kohta
1930	230	57	281	242,2	2,2
1929	222	47	269	231,9	2,1
1928	203	41	244	210,3	1,9
1927	197	39	236	203,4	1,9
1926	186	34	220	189,7	1,8
1925	178	24	202	174,1	1,6
1924	159	16	175	150,9	...
1923	149	13	162	139,7	1,3
1922	132	13	145	125,0	1,2
1921	108	8	116	100,0	...

Kogu toodud andmed näitavad, et arstide arv Tallinnas järjekindlalt kasvanud. Kümme aastat tagasi leidus Tallinnas vaid 108 arsti, kuna 1. jaanuariks 1930 oli juba 230, s.o. üle neli korda enam. Enim arvukalt näib juure tulnud olema naisarste. Kui 1922-24a. nais-arstide arv suhtus mees arstidele nagu 1:10 siis on vastav suhe juba 1930 aastaks suurelt muutunud, nimelt nagu 1:5,6. 1930 a. oli Tallinnas arstidest 18% naised. Arstide üldarvu loomusest annavad kergemini pildi indeksite rida, kus 100 võetud 1921a. arv. 1000 elaniku kohta tuli Tallinnas 1930a. alul 2,2 arsti ehk 1 arst 453 elaniku kohta. 1929 a. tuli üldse linna elades - 489, maal - 372 ja üldse riigis 1285 el. 1 arsti kohta.

Tallinna arstide rahvus 1929a.

	Eesti	Vene	Saksa	Muud.	Kokku
Kokku	142	25	68	46	257
Mehed	113	17	65	35	230
Naised.	29	8	3	11	57
%					
Kokku.	50,5	8,9	24,2	16,4	100,0
Mehed.	49,1	7,4	28,3	15,2	100,0
Naised.	56,9	15,7	5,9	21,5	100,0

Pole väga ammu, kui muulased Eesti arstikonnas olid täiesti domineerinud. Ükskud eestlased-arstid rääkisid nende senna täiesti ära. Tõssemuse saavutamiseks on olukord ses suhtes põhjalikult muutunud. Eesti rahvusest arstid on saavutanud arstikonnas ilmselge ja nende arv näeb kasvavat jõudsalt igal aastal, kuna teiste rahvusest arstide arv väheneb. Üldiselt moodustavad Eesti rahvusest arstid 1928a. andmetel 57,8% 1929a. andmete järgi oli Tallinna arstide rahvusline koosseis järgmine: eestlasi 50,5%, sakslasi 24,2%, venelasi 8,9%, muud (kelle hulgas needid domineerivad) 16,4%. Nägundmest selgub on eestlastest- arstide osatähtsus Tallinna arstikonnas vähenemine, kui ilmselgelt – vastalt pooled. Kõik arstide juures on eestlaste % mõnusa suurem – 56,9%, sakslaste 5,9%, venelaste 15,7% ja muud 21,5% vastu. Eesti tõenäoliselt sama rahvusest pärit narkarstide madal %.

Kõrgest arstidest Tallinnas oli nark: eestlastel 20,4%, sakslastel 4,4%, venelastel 32,0%, muudel rahvustel 23,9%, kokku 18,1%. Teaduslike kharakteri- d. med. astme – omaend 17 arsti. Nark eestlast, 8 sakslast ja 1 muulast. Teaduslike kharakteri omaarstid olid khariduse saanud 14 Tartus ja 3 Venemaal.

Üldse Tallinna arstikond on oma khariduse saanud peaaegu kõik Tallu ülikoolist 81,5% määral, Venemaal 18,1% mujal vähesel arvul arst.

Skuaat teooria personaalist oli Tallinnas 1929a. deatiste 19, khariduste 70, kokku 89. Narkid pooled arstid.

Sooltselt on hambastid enamusest nased ligi 80% märal. Anmaaluan-
dard oli 111, kellest 76% eestased. Üdesid oli 239, nerst sojaapeid 28,
ilijäänud rahuaapeid. Ülsknerid oli 28. Masseerijad 126.

Kästerõugete-panek.

reklamatsioonid

On rida haigusi, millest kannavast võitida võib varem sama haiguse välgepoosimise teel. Tõsi, mille vastu juba ammu sellist kartsevahendit tarvitatud on rõuged (varvõla). Kästerõugete-panek esitis on sunduslik seadusandluse teel. Entens tuleb rõuged panna lastele sünniaastale järgneval aastal, ja teinens kooliea sees aastal, mil laps vankest aastal vanaks saab, kui punktumisi pole pidenud läbi enne loomulikku rõuged. Kus mingi vanemkonnaga pole tagajärgi andnud, tuleb aasta jooksul seda uuesti korrata, kuni tagajärgedeni.

Rõugete-paneku kohustuse läbiviimise sünnib linnavalituse enda korraldusel.

Lastele rõugete-panek Tallinnas 1924-29a.

	Rõugepaneku kohustaste arv.	Rõugepanemise alle sisse lõpetanud laste arv.	%	Rõuged pandud.		
				I nädal	II nädal	III nädal.
1929	1689	1177	69,7	957	152	74
1928	1337	915	64,8	819	87	9
1927	1432	876	60,3	823	41	12
1926	1655	1029	62,2	876	109	44
1925	2175	1052	48,4	1068	362	72
1924	1428	1094	76,6	824	234	36

Nagu tabelandmest selgub, on rõugete kohustaste arv üha enam aastast kõrgem, olenevatest vastava vanusega laste arvust. Rõugepanemisele sisse lõpetanud lapsed moodustavad kohustaste arvust 69,3 - 76,6%, mis näitab, et neid küllalt suurel määral rõugepanemisest hoidutakse. Rõugepanemisele sisse lõpetamata jäänud laste arv on suurel määral panna seaduse vastasuse arvele. See jääb ära ülesandemärgi, elukohamuutuse, surma ja haiguse puhul. Seadusevastastelt ärajäädud moodustavad kõrgem ärajäädust 1928a - 48,8%, 1927 - 60,9%, 1926 - 43,7% 1925 - 32,1% ja 1924 - 72,8%

Lastele pandud rõugepanemised lõppesid positiivse tagajärgiga 1929a - 72,3%; 1928 - 50,2%; 1927 - 82,6%; 1926 - 85,1%; 1925 - 85,4% ja

1924 - 53,6% ulatusel. Ülejäänud lõppedid kas negatiivselt või ei lünnud näitamisele.

Koolilõpetastele rüüete panen on sündinud kõige suurem rüüetamine valkora juhtumist. Rüüeid pandi 1928a - 2196, 1927 - 3035, 1926 - 3250, 1925 - 3421 ja 1924 - 3291. Tagajärgede poolest lõppedid rüüetajateni negatiivselt 1928a - 45,1%, 1927 - 36,2%, 1926 - 53,1%, 1925 - 52,1% ja 1924 - 48,4%. Ülejäänud osad lõpetasid olid rüüetajateni lõppenud positiivselt.

Nakkushaigused.

Nakkushaiguste registreerimine on sunduslik üle riigi. See löb araab võimalus lähemalt vaadelda nakkushaiguste levimist Tallinnas, eügi algmaterjalides - registreerimis kaartides - mõningaid puudusi on leitud siiski Tallinnas kohta registreeritud materjal, kus diagnoosi määramine ^{tunduralt} ~~määratult~~ kergem, kui näit. maal või väikelinnades, tehakse olla täpsem ja parema väärtusega.

Nakkushaiguste üldsurekus on olmapaistev eriti Eesti. Seega on tub nakkushaiguste levimise üldineks, tähtsaks sõtsaal - terushoia seisumiseks, mis väärus lähemat räätlust on peatime. Siin astame lähida se kokkuvõtte Tallinnas kohta.

Pragust määruel olval nakkushaiguste registreerimiskaardil leitud vad järgmised haigused: 1) Typhus abdominalis, 2) Paratyphus 3) Typhus exanthematicus, 4) Typhus recurrens 5) Malaria 6) Variola 7) Morbilli 8) Scarlatina, 9) Diphtheria, 10) Cholera Asiatica 11) Dysentaria 12) Pests 13) Lepros. 14) Encephalitis lethargica, 15) Meningitis cerebrospinalis epidemica 16) Trachoma ja 17) Mitmesugused Tuberculosis'e vormid.

Kõiki tähendatud nakkushaigusi pole Eesti, samuti Tallinnas mmastel aastatel ette tulnud sel määral, et nende levimise räätlust väärus. Allpool peatime vaid ülaltähendatud numbritega haiguste juures nagu: 1) - kõhuveetõbi, 2) Paratüüfus, 3) - pleiritüüfus, 4) - kordusveetõbi, 6) tüügid, 7) leetrid, 8) - sarlariid 9) - kurgutõbi 11) - verine sohutõbi, 13) - psidali-tõbi, 15) - epideemiline quüelme poleetia, 16) - olmapaistev haigus ja 17) trachoma. Vimmast vaatame eraldi peatime.

Nakkushaigustele üldise Eesti eriti aga Tallinnas langeb teha haiguste seas suur tähendus. Nakkushaiguste levimise, eriti ägedate nakkushaiguste, mis sa sellest tingitud surekus on olud väga muundun. Kõik hoiatama, et Eesti üldise surekuse ümruusel aastatel kõrgel tasapinnal püüruisel tõhelepanu väär osa atendavad just nakkushaigused. Nõtte ainult surekuses ei avalda nakkushaigused mõju, vaid na ellujäänutesse, raskest nakkushaigust põdenutesse jätub vimmase sageli rääkid jäljed. Seetõttu tuleks nakkushaiguste vastu võitlusele pühendada eriliselt tõhelepanu.

Nakkushaigus Tallinnas on ette tulnud rohkel arvel. Hargestumise sageduse määramiseks oleme arutanud vastava koefitsiendi 10.000 elaniku kohta.

Nakkushaiguste liikumine Tallinnas 1922-29a. ¹⁾

	Haiguste üldarv.	Hargestumine 10000 el. kohta.	
		Tallinnas	Üldse riigis
1929	1714	134,2	...
1928	804	62,7	45,3
1927	1218	98,0	90,3
1926	3244	262,5	85,7
1925	537	42,9	27,2
1924	632	57,6	26,3
1923	768	62,7	39,8
1922	1479	120,8	54,5

Tabeli koostajate meeldab vaid selpool nimetatud nakkushaigus, paljud nakkushaigusid (influenza, pertussis, varicella, parotitis epidem.) mitlised küll Tallinnas rohkel arvel ette tulnud, pole arvestatud, üleriigi määramisel oleva nakkushaiguse registreerimis kaardid vastava haiguse puudumisel. Samuti pole nimetatud letaliteedi sisse kohast terste nakkushaiguste võrra tähtsust (influenza suurem on siiski kaunis rohkel arvel ^(ette tulnud)).

Nakkushaiguste ^{kohta} käru andmest on toodud linna statistika büroo arstide poolt saadatud vastavate individuaal kaardide põhjal tehtud kokkuvõtte järgi. Nakkushaiguste üldarvu moodustavad ar-
nult Tallinna elanikest, ^{registreeritud} ühes käteväelaste (praxorites kui ka kasarmus) meremeeste ja vangidega. Sisse sõitnuist on arvestatud vaid need, kes enne hargestumist 10 päeva linnas olid. Üldarvliku koefitsiendi on toodud Riigi Statistika Keskbüroo andmetel.

Vaadeldes nakkushaiguste liikumist Tallinnas, toimab silma ins-
kutes aastates hargestumise määra suur hüpplangus. Järsud tõusu järgus on
hülgitud praxoritest nähetest - epidemiliste haiguste puhkemisest.

Ki näit. 1925a. tuli nakkushaigus ette 10000 el. kohta vaid 42,9, 1926a.
aga juba 262,5! Kõrgi on teada nakkushaiguste liikumises suur hüpplangus.

1) Tallinna koefitsiendi arvutamisel 10000 el. kohta on kasutatud 1925-29a. kohta igavastava aasta keskmist elanikkude arvu; 1922-24a. aga 1922 a. rahvaloogemise arvu.

mis peaks ^(erivõim juhtivad organid) rohustama valmolevaks ja kõrgi alimõude tarvitusele võtmist juba enne haiguse lõppu tulevat, ehk vähemalt alguses. ~~Siis~~ Tavaliselt on tarastavate alimõude tarvitusele võtmisele ^{asutus} alles siis, kui haigus levinud juba hulnadesse. Nüüd on tõi juba tugevat laastamise tööd teinud ja omad ohvrid nõudnud. Siis näib see järgendalt ründavat. Võrreldes Tallinna haigestumise määrade ülevaatega, osutavad Tallinna koefitsiendid kõrgematen. Kui siinjuures veel arvesse võtame Tallinna mõju ülevaatus koefitsiendi, siis peame konstateerima raskemalt mujal riigisades nakkushaiguste ette tulevat hoopis vähemaks. Tallinn osutub seega nakkushaiguste pesaks. Sellel asjaolul tohiks olla eriline tähtsus, kuna Tallinn seenesest omab rohke arstide pere, tiheda ravitus asutuste võrgu ja pealegi asuvad temas termshore juhtivad keskojapid.

Tähtsamate nakkushaiguste liikumist ja haigestumise määrade nersse seloomustab järgmised tabelid.

Haigestumus tähtsamate nakkushaigustesse Tallinnas 1922-29a.

	Typhus abdominalis	Para-typhus	Morbilli	Scarlatina	Diphtheria	Dysent	Trachoma
1929	70	50	942	462	168	1	19
1928	142	190	25	374	53	3	17
1927	276	58	32	738	85	3	24
1926	168	59	1819	1077	84	5	32
1925	132	104	3	100	141	6	57
1924	194	65	30	189	97	4	50
1923	200	37	72	332	77	3	44
1922	166	56	756	284	119	8	64

(Järg järgmised leheküljed)

10.000 elaniku kohta aastas

	Typhus abdominalis	Morbilli	Scarlatina	Dysentheria
1929	5,5	73,9	36,3	13,2
1928	1,1	1,9	29,2	4,1
1927	22,2	2,6	59,4	6,8
1926	13,6	147,2	87,1	6,8
1925	10,6	0,2	8,0	11,3
1924	15,2	2,3	14,8	7,6
1923	15,7	5,6	26,0	6,0
1922	13,5	61,5	23,1	9,7

Plüvius soojatõbe (typhus abdominalis) tuleb Tallinnas iga aasta ette. Selle tõve levimises pole märgata erilisi rõnkeid. 1922-29a. ajavahemikul võrreldes soojatõppe haigestumise määr 10.000 el. kohta 5,5-22,2 vahel. Ka sooja ajal ja enne sõda ei tulnud typhus abdominalist ette palju suuremal määral. Üldloomustavalt pole ühtuvalt aastatega, ka kuudel soojatõppepuures mingeid hüppeid. Samuti pole märgata haigestumise määras erinevusi Tallinnas ja teiste linnade vahel. Meil on soojatõbe ette tulnud vähemal määral.

Paratüüfusse haigestumist on üldiselt juhtunud tunduvalt vähemal määral. Haigestumise arv on olnud enam võrreldes, 10.000 el. kohta 4-15 aastal.

Erilist tähelepanu pööravad leetrid (morbilli) ja sarlased (scarlatina). Haigestumise määras ühtuvalt aastatel tuleb ette suuremaid võrreldusi, kui varem tõrre nakkushaiguses. Nad puhkevad nad laialise taudina, terve aasta järele tuleb ette need vaid ühtuvalt juhtudel. 1922-29a. on haigestumise määr 10.000 el. kohta võrreldes leetritel 0,2-147,2; sarlasidel 8,0-87,1. Erandiliselt laialisel kujul mõllas leetritaud 1926 aastal, aprillis, mais ja osalt ka juunis kuudel. Siis suurel määral pole olnud leetritesse haigestumist kunagi varem. Ka sarlase haiguse juhtumist tuli ette samal aastal enne olemata määral. Mõlemad - nii leetrid kui ka sarlased näivad olema haigused, millesse haigestumise kuldagi raseda ei tala. Nende tõrre vastu võitlemine pole seni saavutanud täpselt andmeid. Plüvius ses suhtes määral aastatel on tühjalt halvenenud.

1) Koeffitsiendid linna Statistika Büroo andmetel.

Kõrge hargustepa saavutab Tallinn roogas esikohal. Üldkoostise hargestumise koefitsient samal ajavahemikul ¹⁹¹⁹⁻²¹ võrreldes lühematel 4,7-4,4; sarnaselt 4,0-4,7,9

Surgutõbi (dysentheria) on ette tulnud juba aasta 4,1-13,2 10.000 elaniku kohta. Siin on haiguselirumises võrreldes hoopis väiksem. Üldiselt ületab Tallinnadysentheria koefitsient teised linnad. Umbes samal tasapinnal püsib ringutõbi ka enne sõda.

Kõhutõbi (dysentheria), misda 1919-21 aastatel ja ka enne sõda ette tuli väga laialtselt, on viimastel aastatel täiesti vähe saanud hargust.

Sama võrreldes ka rüugete kohta tähele panna. Rõuged tuli rohkem arvatud ette 1916-17 aastatel. Väheolul määral juba 1918-20a. Peale marmitud ja pole olnud aruastatavalt.

Vabadussõjaajasteks tõedeks võib pidada plendrit soogatõbe (typhus exanthematicus) ja korduvat soogatõbe (typhus recurrens). Need tuli ette suuremal määral 1919-20a. Viimastel aastatel pole tähelestatud nakkushaigusi üldse ette tulnud.

Epideemioloogiline potentsiaal (meningitis cerebrospinalis epidemica) on ette tulnud vaid üksikuid juhtudel.

Stammarja haigus (Trachoma) on püsunud järjekindlalt 1922-29a. võrreldes haigusjuhtude arv 19-64 vahel juba aastal.

Samuti järjekindlalt on leitud Tallinnas pidalitõbe (lepra), haigus 1-8 juhtumit aastas. Seega asus Saari, Pärnu, Haapsalu, Võhma järele suurem lepra pesa Tallinnas.

Hiirtehaiguste arv on teatavasti nakkushaiguste kindel sõltuvus aasta-ajadest. Seda võime tähele panna eriti rõhutada kõhutõbe (osalt ka kõhu soogatõbe) kohta. Pea mandritult juba aastal langeb haiguslõhe juuli-septembris kuudele. Seda aega võiks vaadelda kui marjade ja puuvilja valmimise aega.

Leetritel pole märgata kindlat aega. Need puhkuvad tavaliselt järele ja rüuged järele kiirelt. Nii oli kulminatsiooniks 1929a. märts - juunis ja november - detsember 1926a. aprill - mai, osa juunist, 1922a. jaanuar, osalt veebruar.

Tõed nakkushaiguste liikumise 1922-29a. on olnud enam ühtlasemad kui eelnevatel.

Nakkushaigustesse haigestunudte vanuses on üheksate haiguste juures
 olma tõenäoliselt erinevusi. Kõik lehed on peamiselt kajunud lastehaiguste
 (1-15 aastased), misduki tuleb lehtedelt ette ka vanemate ja nooremate
 (alla 1a) juures, kuid hoopis harvem. Sama, mis lehtedelt, võiksime
 öelda peaproovides sariläikide ja kurgutõve kohta, 1-15 aastased mor-
 dustavad pea-grupi, kurgi aga võib mõnede suuremat rakkasest
 vanemate poole. Seevastu pleuriline soetõbi, kuhuastõbi ja kuhuastõbi
 tabab enam vanemaid. 1919-20a. andmed raskuspunkti langeb aga
 15-40 aastastele. Kurgi on kuhuastõbi juures haigestunudte vanuses ras-
 kem juba proovis tõmmata. Nähtavalt oleme võinud tõendada
 tõdedesse ette 15-40 aastaste sagedane haigestumus vastavate tõe-
 möllamistest ^{vi}sojaväelaste hulgas.

Haigestumuse sageduses üheksate linna osade vahel on väga raske
 mingisugused proovis määrata. Üks aasta tuleb teatavate nakkushaigustest
 ühes linna osas rohkemal ja teises jälle vähemal määral ette. Kuid tabab
 üks haigus üht ja teine haigus teist linna osas, nii et pikema aja vältel
 keskmise haigestumuse määr pole suuresti erinev.

Eelpool rääkisime nakkushaiguste haigestumuse määra ja üldist ulatust.
 Peale haigestumuse, teatava haiguse ette tulemise sageduse rahvaarv on tähtis uurida
 haigestumuse hädavajadlikkust ehk leteliste. Seda peegeldab suremusmäär üht või teist
 nakkushaigust pidevate juures.

Et väärtsuhtu tulemust saavutada, peab haigestumuse ja suremuse vahelonda
 uurima pikema aja vältel. Nakkushaiguste liikumine on üht hüppeiline, eakavalise olme-
 ga, misjuures mõnel aastal ^{hoopis} ette ei tule, teine aasta aga võib kerkida lausa sa-
 dona.

Tallinna kohta võimaldab vastavate andmeid üheksate haiguste leteliste
 dot esitada 1923-29 aastest.

(Järg järgmisel leheküljel)

Surenus nakkushaigustesse 1923-1929a.

	100 haigestumise kohta tuli summaarvute.							
	Kõhu- ja paratüüfus.	Leetrid.	Sarland.	Difteria.	Kõhu- ja paratüüfus.	Leetrid.	Sarland.	Difteria.
1929	18	12	9	23	150	1,3	1,9	13,7
1928	19	-	19	4	5,7	-	5,1	7,5
1927	42	-	45	8	12,6	-	6,1	9,4
1926	22	9	89	9	9,7	0,5	8,3	10,7
1925	6	-	1	8	2,5	-	1,0	5,7
1924	10	-	16	6	3,9	-	8,5	6,2
1923	9	-	11	-	3,8	-	8,3	-

Tabelis esitatud andmed on võetud rahvastikust, — haigestumise arvud linna Statistika Büroo kokkuvõttest, suremuse andmed aga R. St. Keskbuuro andmetest. See arvutus mõjutab üht või teist korda 100 haigestunu kohta arvatatud koefitsiendi. Kõhu- ja paratüüfus mullused kokkuvõtted esitavad kõrgest hädakohtlusest. Suremuse võimalus 100 hange kohta kõrgub 1923-29a. andmetel 2,5-15,0 vahel. Kurgutõppe suremuse šansid näivad olema keskmiselt veel kõrgemad 5,7-13,7 100 haigestunu kohta 1923-29a. aja vahemikes. Sarlandidesse suremus on olnud kõikumine 1,0-8,5; keskmiselt, aga madalam elmainitud tobidesse suurusel. Leetrid, mullustesse haigestumusi mõnel aastal väga rohkesti arvatud, pole suremuse suhtes maksimumäärt hädakohtlusest.

Plenküüfusse ja nakkuse rühade haigestumise arvud on olnud väga vähesed ja need, mis pärast nende kohta koefitsiendi pole arvatatud.

Tõrjus Tõrjust nakkushaigustest omab tõrjus, ent kõrgem, arstide kohta. Tõrjust peetakse inimese haritavamares haigusena. Suured rahvahulgad pole siiski haigust. Tõrjuse osatähtsus üldsuremuses summapõhjusena on siiski pandavalt kõrge. 1923-28a. keskmisel andmetel moodustas tõrjuse suremus Eesti 14,9% üldsuremusest. Täheleb, et 6-7 inimese summapõhjusena konstateeriti tõrjust. Kõnelede laane-Euroopa riikidega on tõrjuse suremus Eesti ent kõrge, seda kõrgem veel Tallinnas, nagu selgub allpool tabeli andmetest.

Siirukuse suurus Tallinnas 1924-29a.

	Siirukuse suuruse üldaru	Sellest kopsu siirukuse.	10.000 elaniku kohta suri siirukuse		Siirukuse suuruse % üldsuurusest
			Tallinnas	Üle ümgi	
1929	337	335	27,9	22,7	18,1
1928	337	318	26,3	22,5	19,6
1927	367	339	29,5	25,3	19,4
1926	326	375	26,4	21,2	...
1925	348	308	27,8	22,9	...
1924	345	292	28,2	23,7	...

Siirukuse suuruse arvud saadetakse iga surma kohta üldiselt kindlaks määratud vormi kohaselt hädavajavalt surma statistilist lehest, kus siirukuse suurma põhjuseks üles tähendatakse arstide poolt. Ühe perekonnasisesse seadusemäärma hankimiseks, 1926a. juulist, tulevad tähendatud statistilised lehed täiesti konfliktuult vormisena esse. Statistilisel lehel loetava alalise elurõnga kiirusega võimabub teostatavalt jaotust läbi 1924a. alates puhtal kujul. Seega +
prätendeerivad 1924-29a. kohta täielikult esitatud andmed täpsusele öet lähedale, kui surmapõhuse ülesandmises (arstide poolt), kui ka teostatavalt jaotuses.

Kuna absoluut arvude mündatusele kaasamõjutajaks võib olla linna rahvastiku arvu mündatused, oleme selle mõjuri vältimiseks arvestanud siirukuse suuruse 10.000 elaniku kohta. Nendest koefitsientidest selgub Tallinnas siirukuse suuruse määra ülevõtmast tasapinnast kindlalt kõrgemal pinnas. 10.000 elaniku kohta mõnus siirukuse suurus Tallinnas 1924-29 aastatel 26,3-29,5 vahel. Ülevõtmast vastav koefitsient ulatas vaid 21,2-25,3

Arvestades Tallinnas siirukuse suuruse kaasamõjutust ülevõtmast koefitsiendile kõrgendamise suunas, tuleb siirukuse suuruse määra vahet Tallinnas ja muu riigis vahel pidada veelgi suuremaks. Siirukus esmas surmapõhuseks teiste surmapõhuste hulgas 1929a. - 18,1%; 1928a. - 19,6% ja 1927a. 19,4% määral (ülevõtmast keskmise 1923-28a. oli vaid 14,9%).

Teiste siirukuse vormide hulgas moodustas kopsusiirukus domineeriva osa. Ülejäänud siirukuse tähtsamadest kujudest surmapõhuseks olid nimelede ajuhaigus ja nakkushaiguste siirukus.

Kagu esitatud võrdlusandmetest selgub, on siirukuse hädavajavalt Tallinnas kõrgem, kui seda vast arvatakse võib. Kõrgem pole senini ühtni uurimust siirukuse

ile Tallinnas avaldatud, mis sigaramalt valgustasid selle tähtsa sotsiaalse
tõrje ulatust, karmse põhjust, hirmust, sagedust ühiskondlikus ²⁰linnas, sotsiaal-
setes kohtades jne.

Tävalkelt ületab meeste surevus määri kindlalt naise oma.

1923-28a. keskmisel suri Eesti 10.000 mehe kohta 30,4; 10.000 naise kohta aga
17,4. Tallinnas osutub hirmuse surevus meeste juures veelgi ülevaalamaks.
1923-29a. ajavahemikul rööndes 10.000 mehe kohta 35,2-42,1; 10.000 naise
kohta vaid 16,6-19,6.

See näitab professionaalne meeste suurem koormatus kui ka töötamise
raskused tingimused kindlat mõju avaldavad, eriti Tallinnas, kus eriti hõlpsalt
töötamismuud väga sageli lähesti elatishooldused.

Kahjuks pole olemas mingit ülevaadet Tallinnas tööstuste ja ettevõtete
santaa oludest, mis lubaksid seda nägemust lähemalt valgustada.

Vanuselt võib märgata hirmuse surevuses keskealiste suurt osatähtsust. Suu-
rem osa surmudest kuulub 20-50a. vanuste gruppi. See asjaolu muudab hirmu-
se veel hädavajalikumaks tõeks, kuna tema ohvriks langevad peaaegu täiel-
võimselt mõelduna kõige elujõulisem ja ^{töötis} ~~hirmuse~~ ^{proimelisem} rahvakihit.

Hirmuse surmade ühiskondlikest põhjustest ja nende loomadele kuu-
lumusest, millest need hirmuse surevusega hirmutavalt röönduda võivad,
pole mingisuguseid andmeid.

Hirmuse hargustumise regreessioon pole kaugeltki täpne. Terve hulk
on röönduseid surmuid, kes hargust pole regreessioonid ühegi arsti juures ega
ravitus-asutuses. Sarnane asjaolu tähistab täiesti hirmuse elatiste üm-
mest.

Pendulimult regreessioonid aruga pole mõtet opereerida. Olukorras, kus juhtub
hirmuse surmadest tähelepanemine osa pole oma hargust regreessioonid kasu, mis seda
suuremal määral pean elavad hirmust pidid endid regreessioonata jätma.
Sellest järeldusi etis peaaegu Tallinnas (ka üldse Eesti) hirmust pididate arv kaugelt
kõrgem olema, kui seda näitavad ametlikud regreessiooni arvud. Ühes sellega
oleks tegelik tuberkuloosi kiisumus ka kaugelt tõsem kui näitab. Et
hirmuse vastu otstarbekasemalt ja normaalselt suuremate hargistudega võidelda,
on hädavajalik eri ümbruste korral selgitada ^{olukorda lähemalt} tuberkuloosi seoses tootlusega, kor-
teroladega, töötamisaega, loipäeva pikkusega, alkohoolisega jne. Sarnane põhja-
loomus loo Tallinnas kohta võiks ka üldises tuberkuloosi hädavajaku vastu hirm-
kusele rohkem arvult kasuks olla.

Suguhaigused.

Suguhaigused tabavad kõigeenam dujoolisi inimesi, väga arvutud päevuse teel infitseeritud juhtumid. Suguhaiguste levimiskohad on esjoones linnad, millele suunasti saasaartavad linnaelu erilised vormid: alkohol, öölokaalid, lõbustuskohad, avalikud naised ja eriti salaja prostitueerjad. Üldine sugueluline loidus ja mitte küllaldane suguelulise lähimise ja selle hädakohtude selgitustöö noorte hulgas on osalt selle põhjuseks suguhaiguste levimiseks.

Osa Suguhaigusi on ühtlasi päritav (süüfilis), mis pole suguhaiguste vastu võitlemine mitte üksi tähtis sotsiaalse teurshori, vaid ka iseeneslikult mõtte. Aga praeguse arst on rohustatud täitma iga haigestunud isiku kohta kaardid, millest saadab kindlatel tähtaegadel linna teurshori valitusele. Sel teel kogutud andmetel avaneb võimalus jälgida suguhaiguste levimist, uurida selle ulatust, levimise põhjusi, üldist olukorda rahva teurshori serisekohast vaadatuna.

Suguhaiguste peana Eesti linnadest tõmbab eriti silma Tallinn. Suhteliselt rahvastiku arvuga tuleb Tallinnas suguhaigusi ette umbes seitse kuni kakskümmend korda rohkemal määral kui maal. Üldiselt võib aga tähendada, et suguhaigused on üldiselt linna haigused. 1923-28a. andmetel elasid suguhaiguse kannud inimesed peamiselt linnades, mehed 78% ja naised 85% määral, kuna ülejäänud maaelanike hulka kuuluvad linna elanikud moodustavad aga üldrahvastiku rahvastikust vaid 27-29%. Kuidas on haigeks jäämise ^{varasemalt praegusena} ~~raha~~ (infektatsioon), juhud kujunenud Tallinnas seda näitab allpool esitatud Tabel.

Suguhaiguste levimine Tallinnas 1923-28a.

	Absoluutarvud.				Indeksid 1923=100				1000 el. kohta.			
	Kokku.	dues I ja II ast.	dues III ast. kätkest	Gonorrh.	Kokku.	dues I ja II ast.	dues III ast. ja kätkest	Gonorrh.	Kokku.	dues I ja II ast.	dues III ast. ja kätkest	Gonorrh.
1928	1989	216	167	1606	73,4	70,6	57,9	77,1	15,5	1,7	1,3	12,5
1927	2064	258	204	1602	76,1	84,3	63,4	76,9	16,6	2,1	1,6	12,9
1926	2319	339	212	1768	85,5	110,8	63,8	84,9	18,8	2,7	1,7	14,3
1925	2512	324	186	2002	92,7	105,9	57,8	96,1	20,1	2,6	1,5	16,0
1924	2617	283	215	2119	96,5	92,5	66,8	101,7	21,4	2,3	1,8	17,3
1923	2711	306	322	2083	100,0	100,0	100,0	100,0	22,1	2,5	2,6	17,0

Enimasti absoluut arvud on toodud Riigi Statistika Keskbüroo poolt koostatud registreerimiskaartide põhjal, mille kohta on tähendatud et need nummaalsed. Tõendab tegelik suguharuste arv igal aastal võib olla märksa suurem. Pehme Läuner (ulcus molle) pole arvestatud. Linn Statistika Büroo andmetel oli 1929a. 1993 suguharust jäamast. Sellest süüfilisest 369, pehme Läuner 57 ja tripper 1573 juhtu. Ehn olma ulcus mollesta, 1942 võrskeinfektiooni. Seitse aastat (1923-29) koosul on seega infitseeritud suguharust 16.154 inimesele ehk Tallinna rahvuse 1923-29a. elanike arvu alusel (124.804) on 1000 elanikust selle aja koosul suguharust jäänud 129, kusjuures mehi haigestub suhteliselt rangelt rohkem kui naised. Kõige sagedamini tabab suguharust 20-29a vanuseid (haiged selles vanuses leidub ümbermargult 60% kõrgest hargest), 1000 selles vanuses elanikust (1922a vanuskoosseis) ja koosul on suguharust jäänud 393 ehk aastas keskmiselt 56 ehk ümbermargult üheksateistkümnes Tallinna elanik 20-29 vanuses, saab iga aasta suguharust. Dr. Spindleri arvutusel ¹⁾ tuli 1923-28a. andmetel 1000 Tallinna 20-29a vanuse mehe juures keskmiselt aastas haigestumise süüfilisest 19,0, tripperisse 63,9. Naste haigestumise vastav koefitsient on kindaralt väiksem, süüfilisest 2,4 ja tripperisse 29,8.

Jälgides suguharuste liikumist peab rõnustateme haiguste üldannu aasta-aastalt vähenemist. Selgesti ilmneb vastav nähtus indeksite reas. Kui võtta 1923a. arveajana, siis saame 1929a. kohta indeksi 71,6. Langus on täiesti järeleind ja seda esipöones lues III ja latensi kui ka tripperi juures. Kõrnuvam on lues I ja II indeksite rühm. Kõrsemal määral tuli luesi võrsked infektsioone ette 1926 ja 1925a, mis suguste aastate indeks kindaralt ületab 1923a. oma.

Et vältida linna rahvastiku arvu väsim mõju suguharuste liikumise analüüsis oleme arutanud haigestumise koefitsiendi linna vastava aasta 1000 elaniku kohta. Sel teel saamistatud tulemused artavad aina rõndlamini tõendada suguharuste arvu vähenemist Tallinnas. Kõige linna elanike arv on võrreldes 1923aastaga värsanud iga aasta, siiski suguharused vastupidi on absoluutarvudes kui ka suhteliselt tühvasti vähenenud. Kui 1923a. 1000 elaniku kohta tuli 22,1 haigusejuhtu, siis vastav koefitsient 1929a.

¹⁾ Rahvastik ja tervishoid Eesti, vihk II.

on langenud 15,2. Järepeindel haiguse langus puhtal reeglil esineb Gonorrhoea puures. Lues I ja II vastav reoffitorent samuti nagu mändeste rea vaatluselgi tõuseb 1925-äba., pärast seda aga ranged mändsti. Lues III ja latens on kõrgem 1926-27a., mis on nähtav tagajärg 1925-äba. võrsketele luesi infektsioonile.

On tõsiasi, et gonorrhoea puhul peatselt peale võrsket infektsiooni asti poole pöördakse. Luesi korral seda aga hoopis hiljem - kuude, aastate järgi tehakse. Tõrjume ajaloole on suurem soodustusena luesi levimiseks ühest küljest ja raskest selle vastu võitlemiseks teiselt poolt. Kui lähemal sõnda luesi tabada võrskne infektsiooni järgi - ulcus durumi ajajärgul, võimaldus luesi puhtude arv tühjasti rahan-dada. Teisens, haiguseallor tuleks igal juhul selgema teha haru se saaja raudu, et ka sealpool ravimist alata, ~~ilthar~~ ^{sega} tarastades haiguse edaspidist levitamist. Senini on pöördumist vaid ühe külge ravimisega - saajaga, kuna haiguseandja suhtes tõrje abinõu-si pole teostatud. Jaan. 1927 a. pandi maksma ^{uus} suguhaiguste võitlemise seadus, milles ~~ette~~ ^{ette} nähtud sunduslik ja maksuta suguhai-guste ravimine. Peab rõustateerima, et see seadus on Tallinnas tagajärgi andnud. Suguhaiguste arv 1927-29 aastatel on tühjasti rahanenud. Nähtavalt on igal võrskne haiguse puhul puhul arsti poole pöördumist, seega võlthides haiguse edasi infitseerumist. 1930a. jaanua-ri seadusega kaotati jälle maksuta suguhaiguste ravimine, võlga arvatud puudust kannatajad suguhaiged. Mõnugused tagajärged selle seaduse muutmisel olla võivad näitab tulevik.

Sasta aegadel näib olevat kindel side suguhaiguste levimi-sega. Kas oleme märinud nähe tõesti haiguste sagedusest teataval aasta ajal või oleme see osalt teataval ajal sagedamast arsti poole pöördumist, jääb esialgu lahtisena. Teada on suurem haiguste registreerimine augusti - oktoobri perioodil. Mõnel aastal algab see periood varem - juba juunis, teisel aastal jälle lõpeb hiljem - novem-bri. Väheemal määral võib ette suguhaigusi aasta esimesel poolel - jaanuarist - juunini; kusjuures minimaalsemaks osutuvad veebua-ri - märtsi kuudel.

Perioodinaesult olid Tallinnas 1929a registreeritud sugu-haiged: vallalised mehed - 76,5%, naised 71,7%; abielus mehed - 20,2%,

raised -21,8%; lahtutatud ja leied mehed -3,3%, naised -6,5%.

Rahvuselt leides 1929a. eestlasi mehi - 88,6%, nari 89,9%; vene-
lasi mehi 5,7%, nari 6,1%; sakslasi mehi 3,4%, nari - 2,3%; juute
mehi - 1,5%, nari - 0,2%; muud rahvasi mehi - 0,8%, ja nari - 1,5%.

Prostitutsioon.

Prostitutsioon on inimsõudlone pake, mis tihedalt seotud sotsiaalse - teirshoru näismustega.

Prostitutsiooni vastu on püütud võidelda juba riigis mitmesuguste vahenditega, ent vältida pole seni seda misagol suudetud.

Prostitutsiooni levimispinnadens on peamiselt linnad, eriti suured linnad, kus rahvast tihedalt koos elab; seal on soodne pind riigisuguste võimaluste ja pahede esile kerkimiseks.

Eriti sügavaiuguste levimise vastu võtlemiseks on teostatud prostitueerivate teirshoidlone ^{järevalve} ~~funduslinu~~ järel registreerimise ja järjenindla arstlikse läbivaatuse näol.

Sarnane rööd mansab kõige Eesti suurimars linnades, kus prostitutsioon andis muutunud.

Lühest küljest on tähtis uurida prostitutsiooni nähtisi, üldist levimist, linnamist, [#] ~~terest~~ ~~küljest~~ ~~prostitueerivate sotsiaalse~~ ~~teirshoru~~ ~~mitte~~ ^{teisest küljest - prostitueerivate sotsiaalsest} ~~need~~ ~~inimsõudlone~~ põhusi, sotsiaal psühholoogiast, nähtisi, mis tõukavad nimesi siirduma sellisele alale.

Avalikkusel on prostitutsioonist ^{teirshorist} väga raske kannada täielist teatist ja andmeid, kuna vastas nähtis toimub võimaliku varjatavusega.

Semmi Tallinnas nõhta kogutud ja tiins avaldatud andmetest aluses on olnud prostitueerivate isikud registreerimis kaardid, milles ^{teirshorist} ~~terest~~ ~~küljest~~ ~~prostitueerivate sotsiaalsest~~ ~~need~~ ~~inimsõudlone~~ põhusi, sotsiaal psühholoogiast, nähtisi, mis tõukavad nimesi siirduma sellisele alale.

1929a. lõpu pool (1000) oli Tallinnas registreeritud 532 prostitueerivat nart, mis 10.000 elaniku kohta võib teeb 45 ehk 1 avaliku nart 64 20-60a. vanuse mehe kohta.

Hõraltides rahvastiku arvuga on Tallinnas prostitueerivate hulka suurem, kus vihesat teies Eesti linnas. Ent ~~oma~~ ~~juures~~ peab meelest tulla ka nende hulka, kes küll prostitutsioonist endid elatavad, ent avalikkuselt ^{endist} ei registreer. Nende hulka võimalikkude arestustest järg pole Tallinnas sugugi vähe. Viimaste teirshorist hinnab veel suurema varjatavusega, mis pärast ametlikke andmeid esitada nende kohta täiesti võimata.

Halbe valve all obovate prosthymate an Tallones

1922 - 1929 a.

	Hasta poor- sub valne- all olund.	Hasta joonsul. regotcem- tud.	Hasta joonsul. valasta- tud.	Ser 31. det.	juure tulnud (+) või lahaaritud (-) ilenaal.
1928	571	70	74	500	-1
1927	560	130	69	501	+74
1926	485	74	55	430	+19
1925	487	74	76	44	-2
1924	460	63	47	413	+16
1923	506	115	109	397	+6
1922	460	121	69	391	+52

Üldiselt näib valvade olukord an aastast aastalt paranevat. Suurem
tõus toimus 1927-28 aastal ja seda erijoones 1928a. üllatavalt suure
miste ugrofreenistute arv tõttu. Muide juureselundite arv oli ka
1922-23a. suur, ent samal ajal vähenesid valvade arv ja suurusmäär.
Valvade arv oli aastal 1929a. 500, kuna
hõlmatud arv aastal 1929a. 532, mis näitab, et 1929a. prostiituse-
te arv tõusis oluliselt.

Kas prostitueeride hulka tõuseb just nuite rühmade sellide alale siirdumise tõttu, või registreerivad endid paljud samuti salaja prostitueeritud, jääb eesalgu lahtisena, et esitatud andmete varal võib oskeda küllaldaselt väita prostitutsiooni hoogsa levimise tendentsi.

Valvealt vabastatud on kõrgus iga aasta 47-109 vahel.
Huntata pole ürida valvealt vabastamise põhjust. Ja sellen osatuvad
1921-28a. kosumiste andmete alusel 25% ^{määr} (omatololone dunde muutuine ja
kadamine miltse põhjuse all vacvalt mõeldav protseduroost loolu-
mine. Täheudas veerand tabelis näidatud vabastatud aasta jooksul
pole õieti lahunud sellelt alalt. Kusale loole astuvad ^{kõrgust} ^{alampi} ^{ast} ~~alampi~~
kõrdu³ vart 24%. Sirellumise lothu valve alt vabastatud-23%. Sur-
ma lothu-5%. Muil põhjusest vabastatud-23%.

Tähts on unuda, mullone moloõ ahvatleb nars kõõõ enam
prostitutoroonb. Sageli on ränditav värde, et lomas sündimud ja kasv-
mud lütailapsega seda kõõõ keegemias paktub. Ent statsistilised
andmed sunnivad nersd na nujale vaatama. 1929a. Tallmas

prostitueerijast olid 47,9% loma, 45,5% puhtmaaja 6,6% võltsmaaja pönt-
 oluga. Kaalt pönt^{te} kõrge, linnale lähenev protsent näitab, et suurte
 asustuse loma müüjate ohukond ei ahvata nars prostitutsiooni
 vaid kõrge reeglina langvad sellele alale just maalt sisse sõitvad.
 Linnalaama asunud ^{naised} / Kõllalt kõrge on ka võltsmaalt pöntoleva-
 te määr - 6,6%, mis omakord näitab, et prostitueerijad on ühtlasi
 väga loomne element, vahetavad sageli elukohta, siirdudes võltsma-
 le, kuna saavad omakord sisse gastolennud.

Kõllast ohukondlastest näitab Tallinna prostitueerijad pöntud ja
 mõllone nende vanemate varandusloa sisenoid, selle kohta, et anna
 vastav statistika täiel määral selgust. Üldisest andmetest selgub,
 et Tallinnas 1929a. prostitueerijate vanematel kinnisvara oli 23,1% mää-
 ral, varanduseta 76,9%. Tõendab igakord mitte vaesus ega puudus
 ei aja immet samasele teele, vaid väga sageli halb mõlgöö, elts-
 kond, sõbrad, tuttavad ja huvi aja vastu. Seda näeme kõrge
 enam maalt pöntute juures. 18,7% oli vanematel maa, tõen-
 dab talu koht, ent sisse siirduts prostitutsiooni.

Huvitosa hõdaohitlud võivad prostitueerijad olla sõnna-
 se - teinohoru sisenohast, näitavad suguhargust pidamise
 arvud.

1929 a. Tallinnas prostitueerijast on sünifilist pödepad 61,0%,
 lõppesit pödenud 93,7%. Suurem osa on pödenud ~~kanaga~~ luesi ja
 gonorrhoeat ^{mõlmasid} ja ^{koiki} ~~umelt~~ 59,2% määral, luesi ümri 1,6%, gonorrhoeat
 ümri 0,2%; ^{üksus mõlfe} ~~üksus mõlfe~~ luesi, gonorrhoeat ja ~~üksus mõlfe~~ ^{üksus mõlfe} ~~kanaga~~ - 0,2%. Üldise
 neid, kes pödenud pole mingit suguhargust leidus vaid 4,7%.

Prostitueerijad näivad küll kõva valve alla, ent ahistlone
 läbivaatus pole sisse ümriõid sagedane, mis vältaks prostitueerijale
 võrreht mõtseeritust suguharguse edarrandmise võimaluse.

Sageli horduvad prostitueerijad ^{antlisest läbivaatusest} ~~na~~ nōvale ja seda just haru-
 se nannavuse ajajärgul. Kõigi selle tapajärgel on avalonelt nars-
 telt suguharguse saamise vānsord õige suured - keskmiselt kõn-
 suguhargust pödepad mehed on harguseol saanud prostitueer-
 jalt ligi 40% määral.

Korteriolud.

Ühiskonna elus sõltuakse Tervishoiu mõttes on korterioludel äärmiselt tähtsus. Seal sünnitatakse, kasvatatakse üles, ravitakse, elatakse, magatakse. Elatakse läbi riidud, rõõmud, armastatakse ja ka sureakse. Seetõttu, et korteriküsimus on kõigi nähtustele oma mõju avaldab, oluline määrab, milles terve inimese eluavaldused toimuvad. Kõrge tõenäosusega on korteriolud seotud Tervishoiu küsimustega. Uurimiste vabal on kindlaks tehtud, et paljud rasvad haigused, näit. tüberkülmus j. t. on otseselt ühenduses korterioludega. Kui elatakse tõenäosusega rohkem korteris, on ka haigestumise ja tõrje leevendamise määr kõrgem. Sellisest vaatepunktist on klassifitseeritud andmeid. Kui tõrjemeetmete suurendamine on seotud otseselt sõltuvusse korteri suurusega. Mida väiksem korter seda suurem surevusprotsent tõrjemeetmete. Korteri suurendamisega langeb aga vastav surevus määr. Tõendab tõrjemeetmete ja tõrje nakkushaiguste vastu võitlemise eesmärges abimeetmete olemas korteriolude parandamine. Ka kunstiteaduse ja korteriolude vahel on leitud seaduslikke sõltuvusi.

Tamuti ei saa korteriolude valgustamisel mööda minna paljudest teistest nähtustest, mis kaudel teel inimese tervist hävitavale vastu mõju. Nii nagu sõda puudumisel korraldada korteri näol, ahvatleb mõnikord alkohol, ööda, inimest sageli mõnikord rügemetsele teele millel tervist hävitav mõju. Tamuti prostitutsioon, suguhaigused on osalt tingitud korterioludest. Mõnikord korter ei saa inimest kaitsta külge, ei lase tõrjeda armastust tema vastu, vaid tõrjab enesest eemale, hõlma elu.

Korteri tõrjemeetmete suurendamine linna elanikele võrre võrre ühelt poolt, kui ka majandusline tõrjemeetmete ja mitte ainult ratsionaalne korter-politika teiselt poolt. Korteri küsimus on puudutanud kõige maade riikide linna. Et näha, nagu eelpool juba mainitud, kõige tõenäolisem ühenduses rahva tervishoiga, on korteriküsimus kõige raskemates linnades hõlma uurimise alla võetud. On püütud linna võimalikult tervishoiga võrrele vastavalt korterid. Korteri probleem on puudutanud kõige valusalt ka Tallinmat. Tallinnas kui vana

vana linna ehitused ei vasta kaugeltki uue moderniaja nõuetele. Et uus elumaja seal juures mitte küllaldaselt juures ehitada, mis on kylla-
nenud olukord se suhtes Tallinnas palga soovida jätaks. Rääkimata
välismaade, eriti põhjamaade linnade korteroludest, on Tallinna korte-
rid võrreldavad ka paljudest kodumaa linnadest. See asjaolu sunnib
meid vähe lähemalt peatuma Tallinna korterolude juures.

Tallinna linna pindala võrdub 5825 ha-le. Sellest oli ehitat-
ud kruntide all 1926a. korterite lugemise andmetel hooneteks 1925a.
23,2%. Ühe ha, ehitatud pindala kohta tuli 96 elanikku, mis olis
elamuse tiheduse näitajaks. Keskmiselt ühe ehitatud krundi kohta
tuli 1,6 elanikku, 8,2 korterit ja 29 elanikku. Kortereid elamu kohta
leidis keskmiselt 5,0, mis näitab, et Tallinna majad pole kaugeltki
suured, võrreldes Lääne-Euroopa linnadega. Samuti pole Tallinnas ehi-
tatud tüüpilised ühe lühikese korteri, vaid väikesed juhusliku plaani
ga järele valmistatud kapid.

Elanike ühe elamu kohta tuli Tallinnas 17,5. Ehitatud
hoonused peavad andma Tallinnas korteroludest väljastatavale üldi-
se ettenähtuse. Olulisem turunduslikult seisundist on muidugi
korterite seesmine rülg - tubade arv, põranda pind, õhu maht,
elamike arv korteri, tra kohta jne. Peamine see juures vähe ühise-
asjalisemalt. Kõige pealt peab vahet tegema lühikese korteri ja elu-
korteri vahel. Elu-korteri all tuleb mõista reservat, ehitat-
misel ühe korteris mõeldavaid ruume või ruumi, neid võiks ka nime-
tada lihtsalt korteriteks. Tegelikult elu kutsutakse aga olukord sage-
li nii, et korter jagatakse mitme perekondliku ühikuse - lühikese
vahel. Need on lühikese korteriid.

8 aprilli 1926a. korterilugemise andmetel moodustasid Tallin-
nas kõõlavad 56,2% korterite üldarvust (36.016). Ühe hõlga - 17,9%,
kahe hõlga - 9,8%, kolme hõlga - 6,8%, nelja hõlga - 4,0%, viie ja enam
hõlga korteriid - 5,3%.

Arvuse võttes eriti suurt rõõmtubade arvu peame Tallinnas
korterite olukord peadama väga võrreldavaks. Tõrvelt 56,2% juhuil on üks
ja sama ruum (tuba) tihedalt valmistamiseks, elutoaks ja magamisse
ruumiks. Kui sarnases korteris elatakse mitmeloomelise perekon-
naga siis saame ettenähtuse, millesse masendavas, elatushoidlises

elukorras suured inimeste hulgad elavad. Põhja-Euroopas - Rootsis, Taanis, Rootsis ja näit Skandinaavia sarnast elumust - kööktuba - peaaegu üldse ei tunta. Kui kööktubadele juure loada ühekojaliste korterid, millel 15,7% puudub seal juures köök ja 7,7% ühekojaliste kohta tarvitavad, moodustavad ühekojalised korterid Tallinnas 74,1%. Tähendab kolmveerand kõrgist perekondadest elavad ühekojalistes korterites, millest omakord üle kolmveerandis kööktuba. Kahe ja kolmekojalisi peetakse veel väikekorteriteks. Need moodustavad Tallinnas 16,6%. Keskmised korterid 4-6 kojalisi leidus 6,6% ja suured korterid - 7%, ühekojalise - 2,6%. Need andmed käivad elumust korterite kohta. Kui. siis juures olmas peame korterite ja perekondade arvu suurt vahet (36.016 : 44.477), mis on selge, et suuri hula perekondade (8461) peab leidma peavarju lühike perekondade juures allüürimiseks. Kahjuks puuduvad andmed palju sarnaseid kahe ja rohkem perekonna kooselamist ette tuleb ühekojalistes korterites. Samuti palju kooselajast perekondadest omaette korterit oleks soovinud, mis enesest korterivõrri elatust oleks peegeldanud, pole kahjuks võimalik selgitada.

Tervikliku seisundist elumust tähtsuse omad elumustade tihedus korteris. See peab esimeses tähelepanu inimeste kuhjumine ühekojalistesse korteritesse.

Keskmiselt ühe kojaliste korterite kohta tuli 3,0 elaniku. Tuleb märkida ühekojalistes korterites, kus ette tuli 3-4 elaniku, moodustas 44,7%, 5-6 elanikuga 12,8%, 7-9 elanikuga 2,1%. Seepeetuseid juhtumid tuli ette, kus ühekojalises korteris elas üle kümne inimene! Kui lugeda normiks normiks 2 inimest ühe elutuba kohta, (millest normi saasa korterite ümbringul tarvitatud 1955), mis on Tallinnas ühekojalised korterid suures enamikus täidetud ületõhkest ja nimelt 59,7% määral.

Kahetavaliste tuli keskmiselt ühe koja kohta 1,9 inimest. 3-4 kojalistes - 1,3, 5-6 kojalistes - 0,6 ja 7 ning enam kojalistes 0,7 inimest. Üldse tuli Tallinnas ühe koja kohta 2,1 elaniku.

Vaadeldes keskmist elaniku tihedust ühe koja kohta linna ja -kude (administratiivüksuste - politsei jaoskondade) järgi, osutub Lasnamäe pol. jaoskond see suhtes kõige ületoomas elukorras olevaks - 3,16 inimest koja kohta. Lasnamäe tuleb pöörata peaaegu puhtalt tööliste

hiliste - väikemajajoonide ja kaunistatud linna osaks. Tihedalt järgmises
 tuleb Ine Kõpli alajoonid, + Teine linna serv - 2,65-ga. Kolmandaks
 kolmas linna serv - Paldiski maantee, Pelgulinna, Koidu ja Ameerika
 tänavate ümbruse raioon. Kõige vähem elanikke hõlmavale tuleb kesklin-
 nas ühes Toompärga - 1,46 - äride (W pol. jaosk.) raioonid. Sellele järgneb
 Narva maantee ümbrus 4 pol. jaoskond - 1,78 - ga. Kõrge ühe elaniku
 tihedus täheldatakse pole siinraal - siigreeni mõttes tähtis, vaid samuti pöran-
 da pinna, ohumahu suhe elanike arvuga on samaselt tähtsaks
 pälvor.

Keskmiselt pörandapinda ruut meetrites elaniku kohta tuleb
 Tallinnas 10,29. Ühisruutes linna osades kõrgub 6,65 - 16,99 m² vahel.
 Ohumuhi rönt meetrites tuli keskmiselt elaniku kohta 29,18, kõi-
 rudes ühisruutes linna osades 17,34 - 57,13 m³ vahel. Kui pörand
 pinna, kui ka ohumahu suhtes on linna jagude jaotus samane, nagu
 see elanike tiheduses hõlmavale ilmsel. Kõige halvemas korteri
 tingimustes elatakse Lasnamäel, Kõpli alajoonides; paremas keskon-
 nas, Toompärga, Narva maantee raioonid.

Ehkki korterid Tallinnas välispidiselt eriselt teravalt kujud
 end tunda ei anna, ollakse ju ikkagi korterites, kuigi viitades, milles
 tes elamine harjumusena, paratamatult kujunenud, millest parimat uue
 pulka tahkapi, mis ei võt Tallinna korteri-ruumi pidaole kaugeltrist
 mõeldud. Tallinnas elatakse, nagu statistilised andmed näitavad,
 veel massiliselt viitades elahügreenides elades ja sarnane olukord astab
 kindlasti kaasa ^{üldiselt} juhtivate nakkushaiguste kiirele levimisele, üldise rahva
 tervise halvenemisele, kui ka suremuse kõrgela püsivusele.

Kasutatud allikate loetelu.

Täpsamalt!

1922a. rahvalugemise andmed.

1. Vihk I Rahva demograafiline koosseis ja koostised Eesti.
2. Vihk II Üldine sisekiri (tab)
3. Vihk III Rahva tööala ja ühiskondline riiklus.
4. Vihk IV Haru maakond ja Tallinn.
5. Rahvastik ja perekonnad Eesti 1930a.
6. Statistiline album vihk I. Maa ja rahvas.
7. Eesti Statistika kuuajaga ühisel numbrid 1922-1930a.
8. Perekonnad Eesti 1925a.
9. Sündimus, surm, abellus ja rahva liikumine 1921-23a.
10. Tallinna linna Statistiline aastaraamat 1930, 1929, 1928, 1927, 1926, 1925, 1924 aastast.
11. Tallinna kirstide lugemine Sept. 1926a.
12. Tallinna linna perekonnade arvamine aasta andmed 1929a.
13. Tartu Ülikooli Toimetused, ühisel numbrid.
14. Eesti Aast, ühisel numbrid.
15. Aperçu de la démographie des divers pays du monde 1927 ja 1925 oi.
16. International health year - book 1928a.
17. Archiv für Soziale Hygiene und demographie, ühisel numbrid.

Auhinnatöö

374 336